ROBESPIERRE

devrimin bağrından

Çeviren:
VEDAT GÜNYOL

ÇAN YAYINLARI

ROBESPIERRE
DEVRİMİN BAĞRINDAN
ÇAN YAYINLARI

Bu kitap, İstanbul'da Hilâl Matb. Koll. Şti.'nde
Haziran 1975'te basılmıştır. Kapak düzeni :
Said Maden.

İÇİNDEKİLER

Niçin Robespierre	5
İlkelerimi Açıklıyorum	11
Dernek ve Kulüplerin Hakları Üstüne	15
Devletin Dertleri ve Olanakları Üstüne	22
Halkın Geçim Araçları Üstüne	29
Özgürlüğe Karşı Hazırlanan Komplo	41
Temsil Yoluyla Yönetim	44
Michel Lepelletier'nin Millî Eğitim Planı	65
Devrimci Eğitim İlkeleri Üstüne	77
Politika Ahlâkının İlkeleri	86
Seçmeler	101

DEVRİMİN BAĞRINDAN

ROBESPİERRE

Çeviren
VEDAT GÜNYOL

ÇAN YAYINLARI

NİÇİN ROBESPİERRE?

Dünya devrim tarihinde, ulusça, halkça, anca kanca bir arada, bölünmez bir bütün halinde, sömürücülere, sömürücü yöneticilere karşı başkaldırışın ilk yiğitçe, gözüpekçe örneğini veren Fransız Büyük Devrim'inden buyana tam 186 yıl geçmiş. Bütün dünyayı etkisi altına almış, halk girişimi ile olmasa bile, halk adına, ezilmiş halktan yana, ezenlere karşı, ezilenler yararına, ama onlarla elele, omuz omuza, aydın kadrolarca kotarılmış bir Devrimdi bu. Ogün bugün, Osmanlı imparatorluğuyla birlikte nice imparatorlukların kuyusunu kazan, kazmış olan ulusal egemenlik savaşları, bu Devrimin insan bilincine armağan ettiği, insanca, özgürce, eşitçe, kardeşçe yaşama özleminin düşten gerçeğe yansıyan birer atılımı olmuştur. Türk Kurtuluş Savaşı bu atılımın canlı bir örneğidir. Ne var ki, Fransız halkı yararına burjuvalarca yapılan Devrim, kısa zamanda, burjuva çıkarlarının kurbanı olmuş, aristokrasi yardakçılarının elinde, amacından saptırılmıştı. Devrimin amaçlarına gönlünü, gönlüyle birlikte kafa-

sım kellesini, varını yoğunu, iyinin iyisi niyetini vermiş, Saint-Just, Babeuf, Marat, Robespierre gibi yaman insanlar, bütün çabalarına rağmen, halk düşmanlarının düzenlerine kurban gitmişlerdi. Ama, devrim ruhu bütün dünyayı sarmıştı bir kez. Bir ölçüde Rus Devrimi, tam anlamıyla da Çin Devrimi, Marx öğretisinin ışığı altında, Robespierre saflığının, Allende havariliğinin ötesinde, bir demir, bir çelik irade, bir faka basmaz, bir oyuna gelmez atılımla gerçekleşmişti.

Dünyanın büyük bir bölümünü kapsayan, yüz milyonlarca insanın esenliğini gözeten, emperyalist güçlere karşı, bilimce de inançca da, atbaşı beraber, kıl payı farksız, insan onurundan, insan yüceliğinden kaynağını alan halk devrimlerini, bu devrimlerin öncülerini düşünürken, 181 yıl önce otuz altı yaşında hayata gözlerini yuman ROBESPİERRE adında bir devrimciyi, devrimcilerin devrimcisini anmamak elden gelmiyor. Gelemez, gelmiyecek de..

Kimdi, Robespierre? Tam adıyla Maximilien de Robespierre? Bir halk çocuğu. Küçük yaşta öksüz kalmış, anababa sevgisinden yoksun, papaz okullarında okumuş, üstün zekâsıyle, zamanının girdisini çıktısını bütün pislikleri, aksaklıkları, yanılgıları, sahtecilikleriyle görmüş, bütün bunlara karşı cephe almış bir insan. Bir aydın, bir namuslu aydın. Saint-Just gibi, Babeuf gibi. Yıl 1789. Fransız tahtında güçsüz bir kıral var: Louis XVI. Kırallık bunalım içindedir. Malî bunalım, parlemanların bunalımı, dinsel bunalım, besin bunalımı. Feodal monarşi rejimi temellerinden sarsıl-

makta. 1750 kuşağının filozofları (Rousseau, Montesquien, Voltaire, Diderot vb.), genel ve sistemli bir saldırıya geçmişlerdir rejime karşı. Eski dünya ile yeni gerçekler arasında politik ve ideolojik bir çatışma, genç kuşakları etkilemektedir. Robespierre, kendini bu çatışmanın içinde bulur.

5 mayıs 1789'da, kıral soyluları, papazları ve burjuva saylavlarını Versailles sarayında toplar. Maliye nazırı, yeni vergiler alınacağını bildirir. Ama, burjuvalar, karşılık olarak, kırallık için bir Anayasa yapılmadan dağılmama andı içerler. Mirabeau'nun «Biz burada halkın istemiyle bulunuyoruz, bizi ancak süngülerin gücü çıkarabilir buradan» sözü, Kurucu Meclisin temelini atar. Kurucu Meclis gerçekleşir ama, XVI. Louis, meclisle çalışmak istemez. 14 Temmuz 1789'da Paris halkı ayaklanarak, kırallığın politika mahkûmları için tutsakevi olarak kullandığı Bastille'i basar. Kurucu Meclis yerini Yasama Meclisine bırakır (1791 - 1792). Bu Meclisin yaptığı Anayasa'ya göre, Fransa Parlamento ile yönetilecektir. Ama, kıral bu anayasayı benimsemez. Danton yönetiminde, Paris Komünü ayaklanır (20 Haziran 1792). Ama, Meclis bu ayaklanmayı kabul etmez. Bunun üzerine, Robespierre, Marat ve Herbert yönetiminde, kırala karşı ikinci bir Komün ayaklanması olur (10 Ağustos 1792). Kıral ailesiyle birlikte Meclise sığınır. Komün ağır basar ve kıralı, haklarından soyutlar. Anayasa Meclisi, Fransa'nın gelecekteki rejimini saptamak üzere yeni bir meclisin seçilmesini uygun bularak kendini dağıtır. Yeni Meclis *Ulusal Konvansiyon* adını alır.

İşte, Robespierre, bütün varlığıyla kendini bu mecliste gösterir, içtenliğinin sıcaklığı, söz ustalığının ve mantık gücünün üstünlüğüyle.

10 Ağustos 1792 Paris ayaklanmasında, kıralla birlikte, rejim yıkılmıştır. Ama, bir bunalım böylece sona ererken, yeni bir bunalım çıkmıştır ortaya. Komün'ün coşkun insanları ile, Meclisteki kararsızlar, ılımlılar, iki düşman kamp halinde karşı karşıya gelmişlerdir: Bir yanda Brissot'nun yandaşları, bir yandan Robespierre'in dostları; bir yanda Girondin'ler, bir yanda Montagnard'lar. Bu iki grup arasındaki amansız savaş, 1793'ün bu dramı, aslında Devrim'in ana dramıdır.

Bu savaşta (ki hemen hemen bir sınıf savaşı niteliğindedir), iki yol vardır tutulacak olan: yatıştırma yolu (ki bu, ılımlıların yoludur); terör, yani yıldırı yolu. Bu ikinci yol, Robespierre'in kafasında gönlünde, devrimci burjuvalarla baldırı çıplakların birleşmesine dayanıyor.

Terör, yani yıldırı! Peki ne için yıldırı? Erdemi üstün kılmak için. Erdem, Robespierre'e göre yalnız halkta, zenginlikle yozlaşmamış halkta var olabilirdi ancak. «Fransız Devrim sisteminde ahlâka aykırı olan her şey politikaya da aykırıdır» inancında olan Robespierre, erdemli ve ahlâklı bir politikacı olmanın bu vazgeçilmez koşulunu, önce kendi yaşamında uygulamış bir insan olarak çıkıyor karşımıza, tarihte pek az örneği olan bir açıklıkla. Öylesine sade, yiyip içmesinden giyim kuşamına kadar öylesine gösterişsiz, yoksul halk yaşamından öylesine farksız bir hayat sürmüş ki, Paris halkı ona «satılmaz adam» sıfatını armağan

edivermiş, sevip sayarak, övüp bağrına basarak. Kendini gerçekten halkın esenliğine adamış olan, içten insan, son birkaç yılını, Paris yakınlarındaki bir marangoz ahbabının (Dupley) yıkık dökük evinde konuk olarak geçiriyor, halkla özdeş bir yaşam sürdürme özlemine, susuzluğuna bir dayanak ararcasına.

Robespierre, devrimin bağrında, dörtbir yanını saran ihanetler, tuzaklar, sapkınlıklar, sahtecilikler, ikiyüzlülükler arasında geçen beş yıllık politik hayatında görüyor ki, toplumdaki kötülükler, halktan değil, hükümetten ve parlamenterlerden gelmektedir. Ona göre, bütün kötülükleri yaratan iki şey vardır: iktidar ve zenginlik.

İşte, Robespierre bu iki şey karşı halkı koruma gereğini duyuyor, halkın esenliği uğrunda, «erdemi egemen kılmak için» yıldırıya başvuruyor.

İşte, Fransız Devriminde *Terör* adıyla anılan ve kısa ömürlü olan yönetimin bütün gerekçesi! Bugün bütün dünyada, demokrasisinden totaliterine kadar tüm yönetim sistemlerinde yıldırı yöntemi almış yürümüş durumda. Ama, hangi demokrasi rejimini gösterebilirsiniz ki, yıldırıyı halk yararına kullanmakta olsun. Yıldırı, halka karşı, halk düşmanı bir avuç varlıklı sınıf yararına, işlemektedir, işliyor da.

181 yıl önce hayata gözlerini bütün erdemi, bütün temizliği, içtenliği ile kapamış olan Robespierre'i, bugünün sahte halkçılarına, «hakka mağfur olmadan halka makbul olmaya» çalışan düzenbaz politikacılarına, önünde secdelere kapanıp, kendi ayıplarını, rezilliklerini görebilmeleri için

«satın alınmaz» bir devlet adamı örneği olarak sunmak gereğini duyuyoruz.

Devrimin Bağrında adını verdiğim bu kitapta, Robespierre'in kendi ağzından, günümüz Türkiye'sine yakından uzaktan benziyen durumlar karşısında, yüreğinin tâ derinlerinden kopup kelimelere dökülen kaygılarını, özlemlerini, önerilerini dile getiren söylevlerini bulacaksınız.

Bu söylevler arasında yer almayan, ama günümüze ışık tutacak nitelikteki şu sözleri ile Robespierre'in ne denli ileri görüşlü bir insan olduğunu anlıyabiliriz:

«Hükümetlerin en soysuzu, halkın kör inançlarında, alışkanlıklarında ve eski eğitime bağlılıkta büyük bir destek bulurlar. Zorbalık özgürlükten kuşkulanır ve belirtilerinden ürker, insanların kafasını öylesine bozar ki, insanlar zorbalığa tapar hale gelirler.

Vedat Günyol

İLKELERİMİ AÇIKLIYORUM

Robespierre 1972 yılının mayıs ağustos ayları arasında bir gazete yayınlıyor: ANAYASA SAVUNUCUSU. Gazetenin adı bile Robespierre'in, Saray ile La Fayette'çilerin fesatçı girişimleri karşısındaki tutumunu özetlemektedir: Robespierre, ilk makalesinde tutumunu açıklıyor.

Anayasa'yı savunmak istiyorum, bugünkü durumuyla Anayasa'yı. Sordular bana, «neden, çoğu kez kusurlarını ortaya serdiğin bir eserin savunucusu kesildin», diye. Buna cevabım şu: Kurucu Meclis üyesi olarak, bugün kamuoyunun reddettiği bütün kararnamelere, ben var gücümle karşı çıkmıştım. Ama, yasa tamamlanıp da herkesçe kabul edildikten sonra, sıkı sıkıya uygulanmasını istemekle yetindim boyuna. Ilımlı diye nitelenen yasanın, ilkelerini ve ruhunu öldürmek amacıyle, kelimelerine ve boşluklarına başvuran şu bir bölük politikacı gibi yapıyorum bunu; ne de,öz-

gürlüğe açık bütün yasaları durmadan çiğniyerek, yurtseverliği yoketmek için kötüye kullanabilecekleri öbür yasaları, ikiyüzlü bir çaba ve ölesiye bir bağlılıkla uygulayan Saraylılarla açgözlüler gibi. Açgözlülüğün ve zorbalığın saldırılarını püskürtmek için, halkın esenliği adına Anayasa'nın güvenliğine sığınmak gerektiğine inanan bir yurt dostu, bir insanlık dostu gibi yapıyorum bunu.

Kurucu Meclis, Fransa'nın ve dünyanın kaderini elinde tutmuştu. Fransız halkını, mutluluğun, şan şerefin ve özgürlüğün en yüce noktasına eriştirebilirdi birden. Ne var ki, bu yüce görevinin çok aşağılarında kaldı. Tantanayla ilân ettiği hak hukuk, akıl ilkelerini, o ölmez ilkeleri, çiğnedi çoğu kez. Ulusun ve insanlığın hakları aynı kaldı, ama koşullar değişti. Bu koşullar, bu hakları bütün kapsamıyla yeniden kurmak yolunda kullanılacak çarelerin özünü belirlemek zorundadırlar...

Korumaya and içtiği Anayasa'ya el sürmeye hakkı yoktur Yasama Meclisinin. Bugün yapılacak her türlü değişiklik, özgürlük dostlarını tedirgin etmekten başka işe yaramaz.

Güçlenmelerine zaman ve araç sağlanan bunca fesat komitesinin yolaçtığı fırtınaların bağrında; dış savaşlarla birlikte kalleşçe düzenlenen, entrikalar ve baştan çıkarmalarla kışkırtılan, bilgisizlikler, bencillikler ve saflıklarla beslenen iç savaşların ortasında, saf yurttaşlara bir dayanak noktası, bir toplaşma, bir birleşme işareti gerek. Anayasa'dan başka bir dayanak, bir işaret bilmiyorum.

Gördüm ki, birinci Ulusal Mecliste, zorbalığa ve entrikaya karşı halkın haklarını savunmada aşırıya kaçmakla suçlananlar, şu anda açıkladığım öğretinin en zorlu havarileri kesilmişlerdi. Tam tersine, özgürlüğü Saray'a kurban etmek için, Anayasa konusunda, titizin titizi bir kılı kırk yararlık gösterenleri, Anayasa'ya ve onun eseri olan Meclise karşı bir süredir seslerini yükseltirken yakaladım. Devrim ilkelerinin her zaman üstünde kalan kimselerin, daha özgür ve daha yetkili bir hükümet kurma yolunda önümüze bir takım yemler attıklarını da gördüm. Saray'la birlikte bütün entrikacılar ve bütün fesat komitalarının başları, Devrim'e tuzak hazırlıyorlar. Her şeyi altüst edip, ulusun terekesini ve gücünü aralarında paylaşmak istiyorlar çünkü, hem de hiçbir cezaya çarpılmadan. Komplolar ve kalleşliklerle bizleri içine attıkları çalkantılı bunalımda, istiyorlar ki, yurtseverlik, kendi eliyle anayasal yapıyı sarssın, onun yıkıntıları üstünde, ya kıral zorbalığını yükseltsin, ya da, ayartıcı adlar altında, birincilerden daha ağır zincirler getirecek olan aristokratik bir yönetim kursun.

Bütün fesatçılarla savaşma niyetimi bildirdiğim andan buyana şunu gördüm: daha önceleri yurtseverlik ünlerini koruyan bir takım insanlar, zorbalara karşı açtıkları savaştan daha zorlusunu bana karşı açtılar...

Ben bir cumhuriyetçiyim, evet, eşitlik ilkelerini ve Anayasa'nın, halka sağladığı kutsal hakların işlemesini savunuyorum. Kime karşı? Anayasa'yı kendi çıkarlarına âlet etmek istiyen entrika-

cıların tehlikeli sistemlerine karşı. Aristokratik bir senatoyla bir diktatörün sopası altında köle durumuna düşürülmüş ve aşağılatılmış bir halk görmektense, halkı temsil eden bir Meclis, kıralla birlikte, özgür ve saygı gören yurttaşlar görmeyi yeğ tutarım. Cromwell'i sevmediğim kadar Charles I'i de sevmem, Decemvir'lerin boyunduruğuna katlanamadığım gibi, Tarquin'inkine de katlanamam. Büyük sosyal sorunun çözümü şu büyük *cumhuriyet* ve *monarşi* sözcüklerinde midir? Bunlar, uluslara mutluluk yada yıkım getiren çeşitli hükümet biçimlerini sınıflamak için diplomatlarca uydurulmuş tanımlar mı, yoksa, ulusların gerçek özünü oluşturan yasa ve kurumların bileşimi mi? Devletin Anayasaları, halk için yapılır. Halkı hiçe sayan bütün anayasalar, insanlığa karşı girişilen komplolardan başka bir şey değildir...

DERNEK VE KULÜPLERİN HAKLARI ÜSTÜNE

Kulüplerin, özellikle «Anayasa Dostları Dernekler»inin (Jacobin'ler) gittikçe artan etkisinin farkında olan Meclis, taşra kulüplerinin, yön gösteren ve eyleme çağıran Paris kulübüyle işbirliği yapmasını önlemek istemektedir. Jacobin'ler, daha 1790'larda kendileriyle ilişkiye giren 152 kulüple birlikte, gerçek bir devrimci hareket örgütü olmaya yönelmekteydiler. İlişki, özellikle, Robespierre'cilerin, Legislative *günlerinde, zorla ele geçirmek istedikleri Paris kulübünün «Muhabir Komitesi» kanalıyla sağlanmaktaydı.*

Robespierre, «Feuillant» kulübünün kurucuları Jacobin'lerin cephe değiştirmelerine çatıyor açıktan açığa. O Jacobin'ler ki, düşünce ayrılıkları içinde, Jacobin kulüplerini peşlerine katamadıkları için, onları ortadan kaldırmaya ve bütün halk derneklerinin açık gösterilerini önlemeye çalışıyorlardı. Meclis'in ikiye ayrıldığı günlerin arefesinde, bir savaş girişimiydi bu söylev.

Anayasa Fransızların, barış içinde silâhsız tüfeksiz toplanma hakkını güvence altına alıyor. Anayasa, başkalarına zarar vermedikleri sürece, Fransızların düşüncelerini birbirlerine iletmelerini de güvence altına alıyor. Bu ilkelere bakıyorum da, barışçı ve silâhsız insan topluluklarının, aynı yapıdaki başka topluluklarla ilişki kurması Anayasa ilkeleriyle yasaklanabilir demeyi nasıl göze alabiliyorlar, şaşıyorum. Silâhsız insan toplulukları yasalsa, düşünce alışverişi Anayasaca kabul edilmişse, bu derneklerin birbirleriyle ilişki kurmalarının yasak olduğunu nasıl ileri sürebilirler bana karşı? Bu ilkelere saldıran kimseler, onları düpe düz çiğnedikleri; özgürlüğe karşı girişmek istedikleri saldırıların iğrençliğini örtbas etmek için bugün bu ilkeleri ileri sürdükleri apaçık değil mi? İllere yönergeler yollayıp, Anayasa dostları derneklerinin başka derneklerle ilişki kurmaya, haberleşmeye hakları olmadığına yurttaşları nasıl ve ne yüzle inandırmak isteyebilirsiniz? Peki, bu ilişkilerde Anayasa'ya aykırı ne var? Bu ilişkiler, yasal bir derneğin bir başka yasal dernekle, kamu yararı konularında, birbirleriyle haberleşmelerini amaçlayan ilişkilerdir. Anayasa'ya ne gibi bir aykırılık olabilir bunda? İspatlasınlar bakalım, benim açıkladığım Anayasa ilkelerinde bu gerçeklerin onanmadığını!

Anayasa dostları derneklerini övüp göklere çıkardılar. Gerçekte, bu dernekleri kötüleyebilmek ve hiç de ispatlanmamış, ama baştan başa kara çalıcı olayları, belirsiz bir biçimde öne sürebilmek içindi bu. Ama ne önemi var: bu dernekler için,

hiç olmazsa, geri alamıyacakları övgüler yağdırdılar. İşte bunlar, Devrim'in başlangıcından beri özgürlüğe ve ulusa yapılan hizmetlerin bir itirafıdır. Bana öyle geliyor ki, bu düşünce, Anayasa komitesinin, çok yararlı olduğunu ileri sürdüğü bu derneklere çelme takmasını önleyebilirdi. Ama, artık bu derneklere ihtiyacımız yok diyor raportör. Çünkü, Devrim sona ermiştir, diyor. Bizlere bunca hizmeti dokunan bir aracı kırıp parçalamanın zamanı gelmiştir (Alkışlar).

Devrim sona ermiştir! Bunca yapmacıkla tekrarlanan bu öneriye verdiğiniz anlamı pek kavrayamamış olmama rağmen, sizinle birlikte Devrimin sona ermiş olduğunu farzetmek istiyorum. Ama böyle düşünsek bile, Anayasa'nın ilkelerini (ki onlarsız Anayasa yaşayamaz) yaymaya gerek kalmaz mı? Yurttaşların, bir arada, yurdun gerçek yararları ile ilgilenebilecekleri birtakım kurulların kurulması faydadan uzak mıdır? Özgür bir ulus için bundan daha haklı bir tasa olur mu? Devrimin sona erdiğini söylemenin doğru olabilmesi için, Anayasa'nın pekiştirilmesi gerekir. Çünkü, Anayasa'nın sarsılması ve ortadan kalkması, ister istemez devrimi uzatacaktır. Buysa, ulusun özgürlüğünü korumak veya kazanmak yolundaki çabalarından başka bir şey değildir. Raportörün deyimiyle bugüne kadar, genel olarak, güçlü sayılan Anayasa'yı adamakıllı pekiştiren aracı nasıl etkisiz sayabiliriz?

Ama, henüz sağlamca yerine oturmamış bir yapıyı destekliyen payandaları ortadan kaldırma yolunda bu garip acelecilik nereden geliyor? Ulusu,

en kutsal çıkarlarında, derin bir uyuşukluk içinde bırakmak istiyen, yurttaşların her türlü kaygıya düşmelerini yasak eden bu sistem ne biçim sistemdir? Oysa, her şey, duygusuz olmamak şartıyle, halkın kaygılanabileceğini haber vermektedir. Bu ne biçim sistemdir ki, yüzyıllardan beri özgür olan halklara, aklın emrettiği gözetimi bir suç saymaktadır?

Bana gelince, bir yandan görüyorum ki, daha henüz doğmuş olan Anayasa'nın, içeride ve dışarıda, hâlâ düşmanları var. Söylevlerle dış belirtiler değişmiş ama, davranışlar hep aynı kalmış, insan yüreklerinin bir mucize ile değişemiyeceğine göre. Entrika ve sahtecilik tehlike işareti verirken, dört bir yana kargaşalık ve geçimsizlik tohumları saçıyorlar. Birbirine karşıt fesat ocaklarının başındakiler, Devrim yolunda savaşacak yerde, kıral adına iktidarı ele geçirmeye çalışıyorlar. Öte yandan yine görüyorum ki, hem Anayasa'ya körü körüne boyun eğilsin istiyorlar, hem de özgürlük sözüne kadar her şeyi ortadan kaldırmaya bakıyorlar. Kamuoyunu körletmek, kör inançları, düşüncesizliği, putlara taparlığı diriltmek amacıyle olağanüstü yollara baş vuruyorlar. Çevremdekilerin coşkunluğunu kötülemek aklımdan geçmez ama, ben bütün bunlarda, ulusların köleliğini, zorbaların despotluğunu yaygınlaştıran bir çeşit şaşkınlıktan, sersemlikten başka bir şey görmüyorum. *(Tribünlerden alkışlar).* Yasacıların kaygılarını paylaşan kimseler tehlikeli sayılıyorsa, böyle düşünenlerin akılsız, aptal olduklarına inanmasam bile, onlara kalleş gözüyle bakmaya beni zorlayan

birtakım nedenler var. Yurt düşmanlarının tasarılarına karşı çıkmaktan vazgeçmem, yurdumun yıkıntılara sürüklenmesine alkış tutmam gerekirse: Emredin ne emredersiniz, yok edin beni, özgürlük yok olmadan *(alkışlar ve gürültüler):* Hainlere çabalarının meyvesini koklatmayacak kadar özgürlüğü seven insanlar, dört bir yandan bana kurulan tuzakları farkedecek kadar uyanık kimseler kalacaktır yine de Fransa'da.

Biliyorum, bugün onayınıza sunulan tasarılarını hazırlamak için eleştirilere, safsatalara, iftiralara bol bol baş vurdular, devrimlerin yüz karası, baş belâsı birtakım insancıklarca kullanılan çareleri ileri sürmekte ellerinden geleni arkalarına koymadılar *(Tribünlerden alkışlar, orta'dan gülmeler).* Fransa'da ne kadar hain ve aptal insan varsa hepsine kendi düşüncelerini yamadılar *(gülmeler).* Yine biliyorum ki, bu çeşit tasarılar, hiçbir cezaya çarpılmaksızın ondan bundan rüşvet koparmaya hevesli kimseleri ilgilendirecektir. Çünkü, ahlâk bozukluğuna yatkın her insan, aydın yurttaşların gözetiminden çekinir; tıpkı, cinayetlerini meydana vuran ışıktan korkan haydutlar gibi. Yurtsever derneklerine karşı girişilen bu çeşit komploları, erdem çıkarabilir ancak meydana. Bu dernekleri kaldırın ortadan, ahlâk bozukluğunu önleyen bütün dizginleri yok etmiş, bu korkunç tasarılara karşı çıkacak son engeli de devirmiş olursunuz. Çünkü, komplocular, entrikacılar ve açgözlüler birlik olup, çıkarttıracakları yasadan yakalarını sıyırmasını da becereceklerdir. Zorba yönetim adına hükmetmek için onun koruyucu kanadı al-

tında birleşmeyi becerecekler ve böylece, özgür insanların derneklerinden kurtulmuş olacaklardır. O dernekler ki, ortak adlar altında, sessiz sedasız, halka açık olarak toplanmaktadırlar. Ahlâksızların ve açgözlülerin güçleri karşısına namuslu insanların gözetimini çıkarmak gerektiğine inanmışlardır çünkü.

Bu derneklerden kurtuldular mı, milletin yıkıntıları üstünde kişisel özlemlerini yükseltmek için, yurdu param parça edebileceklerdir, hem de hiçbir cezaya, belâya uğramadan. Baylar, geçmişteki olaylar açık seçik gözlerinizin önünde canlanabilseydi, bu derneklerin, gerek yetenekleri, gerek elde ettikleri özgürlük uğrundaki çabalarıyla, örnek insanlardan oluştuğunu hatırlardınız. Yine hazırlardınız ki, bu dernekler, Devrim düşmanlarının birliğine karşı bu Meclis'te savaşmaya hazırlamak, entrikacıların bu ana kadar durmadan bizlere kurdukları tuzakları meydana çıkarmak için, kendi aralarında toplanmaktaydılar. Bütün bu olup bitenleri, hatırlarsanız, şaşkınlık ve bir o kadar da acı ile görürsünüz ki, bu yasa, kamuoyunda çok büyük bir etki kazanmış olan (ama şimdi geri tepilen) birtakım insanlara yapılan hakaretlerin bir tepkisidir.

İçinde bulunduğumuz koşullar altında, kamuoyunun, görünürde yurda hizmet ettikten sonra ona daha büyük bir cüretle ihanet etmiş olan birtakım insanların aleyhine gelişmiş olması, büyük bir felâket midir? *(Tribünlerden alkışlar; gürültüler).*

Dobra dobra konuştuğum için ne denli katı

olduğumu biliyorum. Ama, bu adamların devletin başına sardıkları tehlikeler içinde iyi yurttaşlara kalan tek avuntu, bu adamları sert bir biçimde yargılayabilmektir.

Yurtsever dernekleri, devlet gücünü zorla ele geçirmiş gibi gösterdiler sizlere. Oysa, yasal otoritelere el uzatmak gibi gülünç bir iddiaya kapılmış değildirler. Onların tek amacı, yurttaşları Anayasa'nın gerçek ilkeleri konusunda aydınlatmak ve Anayasa'nın yaşamasını sağlayacak bilgileri yaymak olmuştur. Bazı dernekler, yasaların koyduğu kurallardan sapmışlar. Peki ne olmuş? Bu özel sapmaları cezalandıracak yasalar var ortada. Ama, hiçbir zaman kanıtlaymadıkları, tek tek olaylardan, aslında yararlı, Anayasa'nın korunması için gerekli olan ve Anayasa düşmanlarının da itiraflarıyla özgürlüğe önemli hizmetlerde bulunmuş olduğu saptanan bir durumu ortadan kaldırmak, felce uğratmak, tümüyle yoketmek gerektiği sonucunu çıkarmak mı istiyorlar? İğrenç bir şey varsa o da, temsilci Meclisin, tutkular içinde bocalayan açıkgözlü birtakım insanların çıkarlarına, Anayasa'nın güvenliğini feda etmesidir.

(Ulusal Meclis, 29 Eylül 1791 oturumu).

DEVLET'İN DERTLERİ VE OLANAKLARI ÜSTÜNE

Bunalımdan kurtulmak için yapılacak tek şeyin başkaldırmak olduğuna inanan Robespierre, 29 Temmuz 1792'de verdiği bir söylevde, bunun amaç ve yöntemlerini saptıyor. Burada, bu söylevden bazı parçaları bilikte okuyalım.

Büyük dertler, büyük devaları arattırır. Geçici tedbirler, bu dertleri daha da beter hale sokmaktan başka işe yaramazlar. Fransa'nın dertleri, son kertesine varmıştır. Nedenlerini bilen var mı bunların? Öyle sanıyorum ki, bugüne kadar kimse, bütün kapsamıyla üstünde durmamıştır onların.

Gücünü elinde tutan kimselerin ihanetine uğrayan, kendi hükümetince yabancı zorbalara terk edilip hakaretler, işkenceler gören; yasalar adına ezilip horlanan, soyulup soğana çevrilen Fransız halkı, acı kaygılar içinde çırpınıp duruyor. Dertlerinin kaynağını da, onları önlemenin yolla-

rını da bilmeden. Devrim'in başından beri, kendini yöneten entrikacıların oyuncağı, kendi bilgisizliğinin ya da kör inançlarının kurbanı olan halk, zaman zaman telâşa kapılmışsa da, yöneticilerin sözlerine kanıp yatışmıştır. Önemsiz, ya da kalleşçe birtakım yurtseverlik eylemleri, haklarına karşı yapılan sayısız saldırıları unutturdu ona. Bugün içine düştüğü o uzun süreli son bunalım döneminde bile, kendi esenliği uğrunda alınacak yarım yamalak tedbirlere, etkisiz, ya da tehlikeli çarelere sırtını dayamaya hazır bir durumdadır hâlâ.

Kötülüğün kaynağına gidelim. Çoğu kimseye bakılırsa, kötülüğün kaynağı yürütme gücündedir sadece. Bu adamlar, kıralın tahtından indirilmesini, ya da bir süre yetkilerinin elinden alınmasını istiyorlar. Onlarca, Devletin kaderi buna bağlı sadece. Oysa, gerçek durumumuz üstünde tam bir düşünce sahibi olmaktan çok uzaktadırlar.

Dertlerimizin başlıca nedeni, hem yürütme, hem de yasama gücündedir. Devleti yıkıma sürüklemek istiyen yürütme gücünde ve Devleti kurtarmayı beceremiyen ya da kurtarmak istemiyen yasama gücünde. Diyelim, sağlam, temiz ve aydın bir yasama gücü var karşımızda. Böyle olunca, yürütme gücü, Devleti hiçbir biçimde yıkıma sürükliyemiyecektir. Ama, yasama gücü cılız ve bozuk ahlâklı olursa, o zaman da, ister yürütme gücünün başı ile birleşsin, ister o gücü eline geçirsin, halkın başına belâ kesilir. Yasama Meclisi'nin gücü, kıralınkinden bin kez daha büyüktür. Çünkü, halkın gücünü istediği gibi kullanabilir ve kamuoyunu kendine bağlayabilir. Kırallığın eli altında,

Meclis'çe sağlanan paralardan başka, insanları baştan çıkarma yolunda bir çok araç var. Ama bu güç, halkın görevlendirdiği saylavların gücüne boyun eğmelidir. Elverir ki, bu saylavların kokuşmuşluğu, kıralın gücünü üstün kılmasın. Fransa'nın mutluluğu, gerçekten, temsilcilerinin elindeydi. Birkaç ay önce, daha savaş ilân edilmemişken, Anayasa'nın, devleti ve özgürlüğü tehlikeye sokan kötülükleri önlemeye yeterli olduğunu ispatlamıştım. Evet, bu sözleri Millet Meclisi'nde söylemiştim, çoğunluğu, kendini halkın davasına adamış sayılan Meclis'te. Meclis, bu kötülükleri hiç de önlemedi ve Devlet bunalımının son kertesine varmasına göz yumdu. Nasıl olursa olsun, Devletin kurtulması gerek. Devleti, Anayasaya aykırı işler çökertebilir ancak. Dahası var: devletin esenliğine gerekli olan hiçbir tedbir yoktur ki, Anayasa'da açıkça yer almamış olsun. Onu yorumlamayı gönülden istemek ve iyi niyetle korunmasına çalışmak elverir. İstediğiniz kadar yürütme gücünü değiştirin; bu kadarla kalırsanız eğer, yurt için hiçbir şey yapmış olmazsınız. Köle durumunda olan halk, kaderini bir kişiye yada aileye bağlamış olan halktır. Halkın özgürlüğü ve mutluluğu, hükümetin yapısına ve politik kurumlarının yarattığı sonuca bağlıdır. Kırallık Anayasası hep aynı olduğuna göre, bir kıralla bir başka kıral arasında çok az bir ayrım vardır. Namuslu ama güçsüz ve az bilgili bir insan ile, bozuk ahlâklı bir insan nasıl bir tutulabilir? Böyle bir adamın dört bir yanını her zaman entrikacılar çevirecekler, onun adına, hazinesini de gücünü de kötüye kullanacaklardır.

Bu kuralın dışına olsa olsa büyük karakterli ve yüksek erdemli insanlar çıkabilir ki, böylelerini de hiçbir zaman, ya da hemen hemen hiçbir zaman bir kıral tahtında bulamazsınız. Bu gerçekler, herhangi başka hükümet biçimlerinden çok, Fransız Meşrutiyet yönetimine uygulanabilirler. Hüküm süren XVI. Louis midir sizce? Hayır, dün olduğu gibi bugün de, ve her zamandan daha çok, bütün entrikacılar onu avuçlarının içine almaktadırlar sırayla. Halkın güveninden, o kıralları kıral yapan tek güçten yoksun olan kıral, kendi başına bir hiçtir. Kırallık bugün, ganimetlerini paylaşan bütün açgözlülerin pençesindedir. Sizlerin gerçek kırallarınız generallerinizdir; belki de size karşı birleşen zorbaların generalleri. Bunların hepsi de, Fransız halkını köle durumuna sokmak için güçbirliği yapmış hinoğlu hinlerdir.

XVI. Louis'nin tahttan indirilmesi, yetkilerinin bir süre durdurulması, dertlerimizin kaynağını kurutmaya yeterli bir terbirdir demek! Adına kıral denen bostan korkuluğu ortadan kalkmış ne çıkar, zorbalık yerli yerinde kaldıktan sonra? XVI. Louis tahtından indirilince, kırallık otoritesi kimin eline geçecek? Naibin, bir başka kıralın, ya da bir danışmanlar meclisinin eline mi? Özgürlüğün bundan kazancı ne olacak, hükümetin dizginleri entrikacıların ve açgözlülerin elindeyse hâlâ? Yürütme gücünün genişliği hep aynı kaldıktan sonra, ne gibi bir güvencem olur bunun tersinden? [1].

Robespierre, her türlü elçabukluğunu önlemek istiyor: ona göre, yeni bir Kurucu Meclis gerek.

Yürütme gücünü, yasama gücü mü kullanacak?

Bütün bu güçlerin birbirine karışması, bence bütün zorbalıkların en çekilmezidir. Zorbalığın bir tek başı olsun, ya da yedi yüz başı, fark etmez: zorbalıktır bu, her zaman için...

Yürütme gücünün bu yoldan XVI. Louis'nin elinden alınıp bir yasama gücüne verilmesi, kamu işlerinin yüzünde gerçek bir değişiklik yapar mı? Millet Meclisi'nin hep aynı etkiler altında davrandığını; bazı kimselerin, herhangi bir fesat komitesinden ya da Saray'ın fesat ocağından aldığı etkiyi Meclis'e aktardığını göreceksiniz. Hem niye olmasın? Meclisi bugüne kadar allak bullak eden kör inançlar, tutkular, çıkarlar ortadan kalkmış olurlar mı ki?

Avusturya'nın sayısız taraftarları, hepsi de, Saray'a, ya da başka fesat ocaklarına kul köle olan entrikacılar, aynı yolda yürümeye devam edeceklerdir. Bugüne kadar, çoğunluğun, halkın zararına kıralın hizmetinde çalışmış olduklarını düşünürsek, bir süre için yetkileri elinden alınacak olan kırala yine de hizmet edecekleri açıktır bunların, hem daha büyük bir başarıyla.

Burada, kıralın tahtından indirilmesi ile yetkilerinin bir süre için elinden alınması arasında gerekli bir ayrım yapın. Kıral yetkilerinin bir süre ertelenmesi (ki ünvanıyla birlikte yürütme gücünün bütün haklarını saklı tutmaktadır), tahtına döndüğü zaman ona bu hakları daha geniş olarak geri verme yolunda Sarayla Yasama Meclisi entri-

kacılarının tertipledikleri hesaplı bir oyundan başka bir şey değildir aslında. Salt tahttan indirme daha az şüphe uyandırırdı. Ama bu da tek başına, açıkladığımız sakıncalara açık kapı bırakırdı.

Zaten, bu büyük değişiklik yeni kargaşalıklara bir fırsat vermiş olur, yeni birtakım politik fırtınalar yaratırdı. Bu bakımdan, Devlet gemisini yönetmek ve onu limana ulaştırmak için sağlam ve usta eller gerekmektedir. Bu gemiyi kurtaracak kaptanlar kimler olacaktır? Bugüne kadar onu kayalıklara bindirenler mi? Millet Meclisi, hiç de önlemediği, yurdun karşı karşıya olduğu tehlikeleri bildirirken, kendi güçsüzlüğünü ortaya koydu. Ulusu kendi imdadına çağırdı.

Bu ciddî tehlikeleri, halka bildirmenin zamanıdır şüphesiz. Ne diyorum? Zamanı mıdır hâlâ? Bunca zaman, bazan yürütme gücüne, bazan generallere, bazan Millet Meclisine güvenmek gerektiğini söyliyerek ulusu aldatanlar ne kadar da suçludurlar! Devlet'i kurtarmak için tek çarenin, bugünkü Millet Meclisi çoğunluğunun yurtseverliğine, bilgisine gözü kapalı inanmayı ilke olarak ortaya atma cesaretini gösterenler çok uyuşuk, çok kokuşmuş insanlardı! Bunlar birlik ve entrika ruhunun dikte ettiği alçakça ve saçma özdeyişleriyle halkın bilinçlenmesini geciktirdiler, özgürlük günün soluğunu kestiler ve ulusu uçurumun kenarına sürüklediler. Halk şimdi bu uçuruma yuvarlanmak üzeredir. Güven! İnsan, güveni hak ederse, onu isteme gereğini duyar mı; hak etmezse de, onu elde edebilir mi? Halkın esenliği, ulusun bilinç ve cesaretine, vekillerinin dürüstlüğüne, ener-

jisine mi dayanır, yoksa onlara körü körüne inanmaya mı?...

Kısacası, sorun çok basit noktalara indirgenebilir.

Yürütme gücünün başı ulusa bağlı kalmış mıdır? Kalmışsa onu alıkoymalı. Ulusa ihanet mi etmiştir? O zaman da tepetaklak etmeli onu. Millet Meclisi buna karar veremiyor. Yürütme gücünün başı suçluysa eğer, Millet Meclisi de onun suç ortağıdır, Devleti kurtarma yolunda onun kadar güçsüz demektir. O zaman, hem yürütme gücünü, hem de yasama gücünü yeniden oluşturmak gerekir...

Yurdun büyük tehlikeler içinde olduğu zamanlarda, bütün yurttaşların onu savunmaya çağrılmaları gerekir. Onun için, hepsini yurdun korunması ve şan şerefe ulaşması konusuyla ilgilendirmelidir (Ancak o zaman), halkın yurtseverliğini, enerjisini yeniden canlandırırsınız. Yurdun gelir kaynaklarını sonsuza dek çoğaltırsınız, aristokrasinin ve entrikacıların etkisini yokedersiniz ve gerçek bir ulusal konvansiyon hazırlarsınız: Fransa'nın görüp göreceği tek yasal, dörtbaşı bayındır Konvansiyonu.

HALKIN GEÇİM ARAÇLARI ÜSTÜNE

1792 insanının «geçim» bunalımı (yani, özellikle, tahılın azalışı ve fiyatlarının yükselişi) Konvansiyon Meclisini ekonomik sorunlarla karşı karşıya getiriyor. Politika tartışmalarına karışan Robespierre (2 Aralık), Jakobin'lere bağlı küçük burjuvazinin ortadan kalkmasına yol açan utopyaları açık seçik dile getiriyor bu söylevinde.

Halk temsilcilerine, halkın geçimini sağlama yollarından söz etmek, onlara en kutsal çıkarlarından söz etmek demek değildir sadece. Çünkü, temsilciler, şüphesiz, halkla özdeştirler.

Burada yalnız yoksul yurttaşların davasını değil, mal mülk sahipleriyle satıcılarınkini de savunacağım.

Apaçık olmakla birlikte unutulmuş görünen ilkeleri hatırlatmakla yetineceğim. Daha önce önerilmiş olan basit tedbirlere değineceğim sadece.

Çünkü, sorun, parlak kurumlar yaratmaktan çok, sağduyunun ilk kavramlarına dönmektir.

Doğanın insan ihtiyaçlarını bol bol karşıladığı her memlekette, kıtlık, yönetimin yada yasaların bozukluğundan başka bir şeye yorulamaz. Kötü yasalarla kötü yönetimlerin kaynağı sahte ilkeler ve kötü törelerdir.

Genel olarak kabul edilen bir gerçektir ki, Fransa toprakları, halkının beslenmesi için gerekli olanın çok üstünde ürün vermektedir ve bugünkü kıtlık, yapma bir kıtlıktır. Bu durumun ve ortaya koyduğum ilkenin sonucu üzücü olabilir. Ama şimdi kendimizi övmenin sırası değil. Yurttaşlar! Gerçek ilkelere üstünlük kazandırmak ve dünyaya doğru yasalar vermek sizlere düşmektedir. Sizden öncekilerin açtıkları birtakım zorbaca önyargı yollarında, köle gibi sürünmek için yaratılmamışsınız. Sizler, daha çok, yeni bir işe başlıyorsunuz, sizden önce kimsenin ele almadığı bir işe. Kıraliık yönetiminin zorbalığı altında, soylular, din adamları yada burjuvazinin desteğiyle yapılmış olan bütün yasaları sıkı bir incelemeden geçirmelisiniz en azından. Zaten bugüne kadar başka yasalarınız da olmadı ki! Bize, en hatırı sayılır yetkili kişi olarak gösterdikleri kimse, XVI. Louis'nin bir bakanıdır (Mecker). Kurucu Meclisin tahıl ticareti ile ilgili yasasının nasıl çıkarıldığını gördüm. Daha önceki dönemin yasasından başka bir şey değildi bu. Bugüne kadar da değişmedi. Çünkü, temelindeki çıkarlar ve önyargılar hiç değişmediler. Bu dönemde tekrarlanan aynı olayları, aynı Meclis günlerinde de gördüm. Aristokrasinin halkı suç-

ladığını; iki yüzlü düzencilerin, kendi cinayetlerini, kışkırtıcı ve anarşist dedikleri özgürlük savunucularına yüklediklerini de gördüm. Erdeminden şüphe edilmesine izin verilmeyen hayasız bir bakanın (Mecker), aşırı hayranlık perdesi altında Fransa'nın kuyusunu kazdığını; canice düzenleri sürüp giderken, zorbalığın, sıkı yönetim yasası ile bezenerek, açlıktan nefesi kokan yurttaşların, yasalara uygun olarak kanlarını nasıl akıttığını da gördüm. Kendinden hiçbir hesap sorulmasına izin verilmeyen bakanın emrine ayrılan milyonlar; halkın kanını emen sülükler yararına işleyen primler; sonsuz ticaret özgürlüğü; korku ve telâşları yatıştırmak, yada açlığı bastırmak için kullanılan süngüler: İşte, ilk yasacılarımızın o göklere çıkartılan politikası!

Primler üstünde tartışılabilir; ticaret özgürlüğü bir noktaya kadar (insan kanma susamış açgözlüler onu kötüye kullanıncaya kadar) gereklidir. Süngülere başvurma ise tüyler ürpertici bir canavarlıktır. Gerçek ilkeye dayanmadığı için de, sistem özünden eksiktir.

Bu bakımdan, düşülen yanılgılar, belli başlı iki nedenden doğmaktadır bence:

1. Kuramı hazırlıyanlar, yaşamak için en gerekli şeylere herhangi bir ticaret eşyası gibi baktılar ve söz gelimi, buğday ticaretiyle çivit ticareti arasında hiçbir ayrım gözetmediler. Halkın geçimi sorunundan çok, tahıl ticareti üstünde çene yordular. Bu veriyi hesaba almadıkları için de, genellikle apaçık olan ilkeleri yanlış uyguladılar. Bu doğru ve yanlış karışımı, yanılgılarla dolu bir siste-

me görünüşte doğru bir nitelik verdi.

2. Sistemi, devrimlerin doğurduğu o fırtınalı hayat koşullarına da uygulamadılar. O belirsiz kuramları, normal zamanlar için iyi olsa bile, bunalımlı günlerin bizlerden beklediği kısa süreli tedbirlere hiç mi hiç yatkın değildi. Tüccarların, yada mal mülk sahiplerinin çıkarlarına gereğinden çok önem verdiler ama, insanların hayatını aşağı yukarı hiçe saydılar. Niçin? Çünkü, yazıp çizenler, yönetenler hep, ileri gelen kimseler, bakanlar, zenginlerdi de ondan. Onların yerinde halk olsaydı, bu sistem her halde birtakım değişikliklere uğrardı.

Sağduyu, örneğin, şu gerçeği göstermektedir: Geçim ihtiyaçları için önemli olmayan zahire, satıcının en sınırsız borsa oyunlarına bırakılabilir. Ortaya çıkabilen kısa süreli kıtlığa her zaman katlanılabilir. Genel olarak, bu ticaret alanındaki sonsuz özgürlüğün, Devletin ve bireylerin yararına dönmesi elverir. Ama, insanların hayatı, aynı talih oyunlarına bağlanamaz. Parlak kumaşlar almam gerekli değildir. Ama, kendim ve çocuklarım için ekmek alacak kadar varlıklı olmam gereklidir. Satıcı, mümkün olan en yüksek fiyata satmak zamanını buluncaya kadar, lüks ve gururun göz diktiği mallarını depolarında saklıyabilir. Ama, açlıktan ölen benzerinin yanıbaşında, kimsenin hakkı yoktur öbek öbek buğday yığmaya.

Nedir toplumun birinci ereği? İnsanın zaman aşımına uğramayan haklarını korumak. Bu hakların ilki nedir? Yaşama hakkı!

Demek, ilk toplumsal yasa, toplumun bütün üyelerinin geçim araçlarını güvence altına alan ya-

sadır. Bütün öbür yasalar buna bağlıdırlar. Mülkiyet hakkı, bu ilk toplumsal yasayı perçinlemek için konmuş, yada güvence altına alınmıştır. İnsanın malı mülkü varsa, herşeyden önce, yaşaması için vardır. Mülkiyetin, hiç bir zaman insanların geçimine engel olamıyacağı savı doğru değildir. İnsana gerekli olan besinler, hayat kadar kutsaldır. Hayatı sürdürmek ve korumak için pek gerekli olan ne varsa, bütün toplumun ortak malıdır. Ancak artan kısım, bireylerin olabilir ve satıcıların ticaretine bırakılabilir. Benzerimin zararına para ile ilgili olarak giriştiğim her türlü talih oyunu, ticaret değil, eşkiyalıktır, kardeş kanına susamışlıktır.

Bu ilkeye göre, geçim araçlarıyla ilgili yasa konusunda çözümlenmesi gereken sorun nedir? Şu: toplumun bütün üyelerine, yeryüzü ürünlerinin, yaşamalarına gerekli olan bölümünden yararlanma hakkı tanımak, mal mülk sahiplerine veya çiftçilere de, emeklerinin karşılığını sağlamak ve arta kalanı serbest ticarete bırakmak.

Mülkiyetin en titiz savunucusu, mülkiyet sözünden, benzerlerini soyup soğana çevirme veya öldürme anlamını çıkardığını açık açık söylemedikçe, bu ilkeleri tanımazlıktan gelsin, gelebilirse eğer.

Her türlü engelin, yada, daha doğrusu, buğday satışını düzenleyen her türlü kuralın mülkiyet hakkına karşı saldırı anlamına geldiğini nasıl ileri sürebilmişler ve nasıl bu barbarca sistemi, görünüşte doğru izlenimini veren ticaret serbestliği adı altında gizliyebilmişlerdir? Bu sistemi koyanlar ken-

di kendileriyle ister istemez çelişkiye düştüklerini görmüyorlar mı?

İçeride bolluk sağlanmadığı sürece, neden, her defasında, yabancı ülkelere tahıl satma yasağını onaylamak zorunda kalıyorsunuz? Ekmek fiyatını pekâlâ kendiniz saptıyorsunuz. Peki, neden baharat veya Hindistan'ın o parlak ürünlerinin fiyatını saptamıyorsunuz? Bütün bu ayrılık, demin açıkladığım o apaçık ilkelerden gelmiyorsa, nereden geliyor? Ne diyorum? Hükümet, kimi zaman, lüks eşya alım satımını, sağlıklı bir politikanın kabul ettiği birtakım değişikliklere bağlı tutuyor. Neden, halkın geçim araçlarını ilgilendiren ticaret, bu değişikliklerden ille de uzak tutuluyor?

Şüphesiz, bütün insanlar dürüst ve erdemli olsalardı; açgözlüler, halkın öz varlığını yoketmeye kalkışamazlardı; bütün varlıklılar, aklın ve doğanın sesine uyup, kendilerini toplumun vekilharçları ve yoksulların kardeşi saysaydılar, en sınırsız özgürlükten başka yasa tanımayabilirdik. Ne var ki, cimriliğin yoksulluk, zorbalığın da halkın umutsuzluğu üzerinde kumar oynıyabileceği; bütün açıkgözlülerin acı çeken insanlığa savaş açtığı doğru ise, neden yasalar yoksullukları önlemiyorlar? Neden yasalar, tekelcinin insan kanına susamış elini, âdi katilin eli gibi durduramıyorlar? Bunca zamandır, neden büyüklerin keyfi, zorbaların gücü ile ilgileniyorlar da, halkın geçimi ile ilgilenmiyorlar? Bu yolsuzlukları önlemenin çareleri nelerdir peki? Bu çareler, uygulanamaz diyorlar. Ben de diyorum ki, bunlar basit oldukları kadar, şaşmaz birtakım çarelerdir. Üstün zekâlar bile bunları

çözümleyemez, diyorlar. Ben de diyorum ki, bunlar ne ticaretin çıkarlarına zarar verir, ne de mülkiyet haklarına.

Malların dolaşımı, bütün Cumhuriyet'te korunmalı. Ama, dolaşım olması için bütün zorunlu tedbirlerin alınması gerekir. Benim asıl derdim, dolaşım yokluğudur. Çünkü, halkın baş belâsı, kıtlığın kaynağı, dolaşımı, sınırsızlaştırmak bahanesiyle önleyen engellerdir. Halkın geçim araçları, açgözlü spekülatörlerin ambarlarında yığın yığın durdukça, elden ele dolaşabilir mi? Geçim araçları, bir avuç milyonerin elinde toplanmışlarsa, el değiştirebilirler mi? O milyonerler ki, daha değerli, daha ender kılmak için, bu gereçleri ticaretin dışında tutmakta; ve zahireler, o cimrice tasarılarına denk düşecek fiyatı buluncaya kadar, nice ailenin yok olup gitmesi gerektiğini soğuk kanla hesaplamaktadırlar. Geçim araçları, Tantalos'un çektiği işkencelere katlanan yoksul yurttaşların gözleri önünde, üretildikleri ülkelerden geçerek, halkı kıtlığa mahkûm eden bir avuç insanın kazdığı, o bilinmiyen çukurlarda yok olup giderken el değiştirebilirler mi hiç? En bol hasatların yanı başında, altın yada kâğıt para karşılığında, bu hasadın bir parçacığını bile elde edemeyecek kadar yoksulluk içinde olan yurttaşlar mum gibi erirken, nasıl el değiştirebilir bu mallar?

Dolaşım, zorunlu ihtiyaç maddelerini bütün insanların kesesine elverişli duruma sokan ve sazdan kulübelere bolluk ve hayat getiren dolaşımdır. Beyinde yada ciğerlerde tıkanıp kalan kan dolaşabilir mi? Kan, bütün bedende serbestçe aktığı za-

man dolaşır ancak. Geçim araçları halkın kanıdır. Kan dolaşımı insan bedeni için ne denli gerekli ise, onların el değiştirmesi, yani dolaşımı da toplumsal beden için o kadar gereklidir. Onun için, tahılların serbestçe el değiştirmesini destekleyin, bütün zararlı tıkanıklıkları önleyerek. Bu amacı gerçekleştirmenin yolları nelerdir? Açgözlülerin tıkanıklığı kolayca gerçekleştirmelerine engel olmak. Bu tıkanıklığı üç şey desteklemektedir: Gizlilik, alabildiğine serbestlik ve ceza görmemedeki kesinlik.

Gizlilik ne zaman olur? Herkes, eli altında ne kadar geçim aracı olduğunu saklıyarak bütün toplumu bunlardan yoksun bırakabildiği; onları hile yoluyla —gerek yabancı ülkelere kaçırmak, gerek içeride, kendi depolarında saklamak suretiyle— ortadan kaldırabildiği zaman. Oysa, bu konuda iki basit çare vardır: Birincisi, gerek her bölgenin ürettiği tahılı, gerek her toprak sahibinin yada çiftçinin elde ettiği hasadı hesaplamak için gerekli tedbirleri almaktır. İkincisi, tahıl satıcılarını, mallarını pazarlarda satmaya zorlamak ve gece yarıları satış yapılmasını önlemektir. Bu tedbirlerin ne olasılığını, ne de yararını ispatlamak gerekmez. Çünkü, hiçbirine kimsenin dil uzattığı olmuyor. Bu tedbirlerin yasallığına mı çatılıyor? Ama, toplum yararının gerektirdiği genel düzen kuralları nasıl olur da mülkiyet hakkına tecavüz sayılabilir? Hangi iyi yurttaş, dürüst ve açık davranmak zorunda kalıyorum diye sızlanabilir? Gizli kapaklı işler, komplocular ve düzenbazlardan başka kimin için gerekli olabilir? Hem, size ispatlamadım mı, besin maddelerinin, yurttaşların geçimi için gerekli bö-

lüğünü toplumun istemeye hakkı olduğunu? Toplum görevlerinin en kutsalıdır bu.

Yıkıcı tekel işlemlerinin öbür nedenleri, sınırsız serbestlik ve cansızlıktır, demiştim. Açgözlülüğü yüreklendirme ve onu her çeşit dizginden uzak tutmanın en şaşmaz yolu, kural olarak, yasanın onu denetleyemeye ve karşısına en ufak engeller bile çıkarmaya hakkı yoktur demek değildir de nedir? Açgözlülüğe karşı konan tek kural, ceza korkusundan uzak olarak her şeyi göze alabilme değil mi? Ne diyorum? Bu kuramın ulaştığı en büyük olgunluk aşaması budur işte. İstifçilerin kusursuz kimseler olduğu, tekelcilerin insanlığa babalık ettiği, halkla aralarında çıkan kavgalarda, her zaman halkın haksız olduğu kabul edilmiş gibidir nerdeyse. Ya, tekel suçu diye bir şey olamaz, yada böyle bir suç vardır gerçekte. Bu bir kuruntu ise eğer, nasıl olur da öteden beri inanılagelinmiştir buna? Devrimimizin daha ilk günlerinden bu yana, onun başımıza açtığı belâların acısını niçin çektik öyleyse? Doğruluğundan şüphe edilmez raporlar ve su götürmez olaylar, istifçilerin o yasa dışı oyunlarını boşuna mı ispatlamaktadır? Tekelcilik suçu gerçekse eğer, bu suç hangi garip ayrıcalıkla, tek başına korunmak hakkını elde ediyor? Her çeşit sızlanmanın karşısına durmadan süngüler; istifçilerin iyiliğine ve iyilikseverliklerine inanma yolunda ise kesin buyruklar çıkarılırsa eğer, halkın açlığını çıkarlarına âlet eden acımasız kan emiciler, işledikleri suçlara nasıl bir sınır koyarlar? Sınırsız serbestlik, bu yolsuzluğu hoş göstermeye, onu sürdürmeğe yaramaktadır; bu yolsuzluğun başlıca

nedenidir. Sınırsız serbestlik, nasıl devası olabilir onun? Nedir sızlandığımız şey? Bugünkü sistemin kötülükleri, yada hiç değilse, önliyemediği kötülükler! Size, halkın katillerini bildiriyorum, siz bana «Bırakın yapsınlar» diye karşılık veriyorsunuz. Bu sistemde, her şey topluma karşı, her şey tahıl satıcılarından yanadır.

Ey yasacılar, bilgelik ve sağgörünüzü asıl burada göstermeniz gerek! Böylesine bir konu, işlenmesi her zaman için nazik bir konudur. Halkın telâş ve korkusunu artırmak ve hattâ hoşnutsuzluğunu kabullenir görünmek tehlikelidir. Gerçekleri söylememek, ilkeleri saklamak daha da tehlikelidir. Ama, ilkelere uyarsanız, bütün sakıncalar ortadan kalkar, yalnız ilkeler kötülüklerin kökünü kurutur.

Biliyorum, sahici veya yapma bir kıtlığın yol açtığı böylesi bir ayaklanmanın koşulları incelenirken, insan, bazan yabancı bir etkinin varlığını kabul eder. Açgözlülük ve entrika, kargaşalık çıkarmadan edemez: Kimi zaman, aynı adamlar halkı kışkırtırlar, onu boğazlamak fırsatını bulmak, güçsüz, bencil kimselere o korkunç serbestliği geri vermek için. Ama, şurası da doğrudur ki, halk yaradılıştan dürüst ve sessizdir. Her zaman iyi niyetle davranır: Kötü yürekliler, gözleri önüne haklı ve güçlü bir neden sermezlerse, halkı kımıldatamazlar. Onda hoşnutsuzluk yaratmaktan çok, hoşnutsuzluğundan yararlanır kötü yürekliler. Ve halkı, geçim bahanesiyle, düşüncesiz davranışlara sürüklediklerı zaman o, baskı ve yoksulluk yüzünden böylesi etkilere çoktan hazırdır. Mutlu

bir halk hiçbir zaman taşkın bir halk olmamıştır. Fransız halkını tanıyan herhangi bir kimse bilir ki, çılgın yada kötü bir yurttaş, hiçbir neden olmadan, onu, sevdiği yasalara, seçtiği temsilcilere ve elde ettiği özgürlüğe karşı ayaklandıramaz. Halkın, siz temsilcilerine beslediği güvene karşılık ona güvenmek, aristokrasinin kötü hesaplarını alt üst ederek, yoksulluğuna merhem olmak, telâş ve korkularını gidermek sizlere düşmektedir.

Halkın telâş ve korkularına saygı göstermek gerekir. Eliniz kolunuz bağlı kalırsanız, nasıl yatıştırırsınız onları? Önerilen, ama bizim pek de gerekli saymadığımız tedbirleri halkın istemesi elverir. Onları uygulamaya karar vermeniz için, bu tedbirlerin çıkarlarına ne denli bağlı olduğunuzu göstermeleri yeter de artar bile. Bu yasaların öz ve ruhlarının ne olduğunu daha önce belirtmiştim. Burada sadece, kabul edilmeleri halinde bazı değişiklikler getirme hakkımı saklı tutarak, tekelciliğe karşı tedbirler alınmasını öneren kararname tasarılarına öncelik tanınmasını istemekle yetineceğim. Daha önce, bu tedbirlerin ve dayandıkları ilkelerin halka gerekli olduğunu ispatlamıştım. Bunların varlıklılara ve bütün mal mülk sahiplerine yararlı olduklarını ispatlayacağım.

Hiç bir namuslu kazancı, hiç bir yasal sahiplik hakkını ellerinden almıyorum; ellerinden ancak başkasının mülkiyetini çiğneme hakkını alıyorum. Ticareti değil, tekelciliğe bağlı yağmacılığı ortadan kaldırıyorum. Onları sadece, benzerlerinin yaşamasına engel olmamaya mahkûm ediyorum. Hiç bir şey, şüphesiz, bundan daha elverişli

olamaz. Yasacının insanlara yapabileceği en iyi hizmet, onları dürüst birer insan olmaya zorlamaktır. İnsanın en büyük çıkarı, servet üstüne servet koymak değildir ve en tatlı mülkiyet, yüzlerce bahtsız ailenin geçim araçlarını yutuvermek değildir hiç. Benzerlerinin acısını azaltmak zevki ve yurduna hizmet etme onuru, bu acınası üstünlüğe değer. O iğrenç ticaretlerini sağlayan sonsuz serbestlik nesine yarar hava oyuncularının? Ya ezilenlerden olmaya, ya da ezenlerden. Bu sonuncular dan olmak iğrenç bir şeydir. Bencil zenginler, adalet ve insanlığa karşı, o alçak gurur ve tutkuların korkunç sonuçlarını görüp önlemesini öğrenin! Soylular ve kıralların başına gelenler gözünüzü açsın! Eşitlik ve erdemin sağladığı derin hazları tatmasını öğrenin! Yada, hiç değilse, servetin size sağladığı üstünlüklerle yetinin ve halka ekmeğini, emeğini ve törelerini bırakın. Özgürlük düşmanları, vatanın bağrını delik deşik etmek için boşuna çırpınıyorlar: Güneşin seyrini durduramıyacakları gibi, insan aklının gelişmesini de durduramıyacaklardır. Alçaklık hiç bir zaman cesareti alt edemiyecektir. Dalavere kafası, özgürlüğün üstün yetenekleri önünden kaçacaktır. Siz ey yasacılar, ayrıcalıklı bir sınıfın değil, Fransız halkının temsilcileri olduğunuzu hatırlayın! Unutmayın ki, düzenin kaynağı adalettir; kamu esenliğinin en şaşmaz güveneği yurttaşların mutluluğudur ve Devletleri altüst eden bitmez tükenmez sarsıntılar, kör inançların ilkelere, bencilliğin genel yarara, güçlülerin gurur ve tutkularının haklara ve güçsüz ihtiyaçlara yaptıkları savaştan başka bir şey değildir.

ÖZGÜRLÜĞE KARŞI HAZIRLANAN KOMPLO

Belçika'da uğranılan yenilgiler, Dumourize'nin ayaklanması ve Paris'te bunalımın başgöstermesi üzerine, Robespierre, Millet Meclisi'nde, ilk defa olarak (2 ağustos 1793), Gironde'u açıktan açığa Devrimi yıkmakla suçluyor.

Güçlü bir fesat komitesi, bizlere bir kıralla birlikte bir çeşit aristokratik anayasa vermek için, Avrupa'nın zorbalarıyle gizliden gizliye elbirliği ediyor. Yabancı silâhların gücü ve içerideki kargaşalıklarla bizleri, bu yüz karası uzlaşmayı kabul etmek zorunda bırakacağını umuyor. Bu sistem, İngiliz hükümetinin işine geliyor, bu birliğin ruhu olan Pitt'in işine geliyor; bütün gözü yükseklerde olanların işine geliyor. Bu sistem, eşitlikten nefret eden, mallarına, mülkelerine kadar her şeyleri ellerinden gidecek diye içlerine korkular salman bütün aristokrat burjuvaların hoşuna gidiyor; aristokrasinin temsil edileceği bir yönetimde ve yeni bir kıral sarayında, o kaybettikleri afralı tafralı

rütbelere yeniden kavuşacağız diye sevinen soyluların da hoşuna gidiyor. Cumhuriyet ise, yalnız halka uygun geliyor: temiz ve yüksek ruhlu her seviyedeki insanlara, insanlığın dostu filozoflara, sans-culotte'lara...

Sözünü ettiğim aristokratik sistem, «Feuillants» ve «Modérés» adlarıyle tanınan, La Fayette ve bütün benzerlerinin sistemi idi ve onların yerine gençenler tarafından devam ettirildi. Bazı ileri gelen kişiler değişti ama, amaç aynı kaldı, araçlar değişmedi. Şu farkla ki, devamcılar gelir kaynaklarını çoğalttılar ve yandaşlarının sayısını artırdılar.

Bugüne kadar Devrim sahnesinde görünen bütün açıkgözlülerin şu ortak yanı vardı: Hepsi, halkın haklarını, ona ihtiyaçları olduğu sürece savundular. Hepsi ona, en kurnaz ve en güçlüler eliyle güdülmek için yaratılmış aptal bir sürü gözü ile baktılar. Hepsi, Temsilciler Meclisi'ne açgözlü veya safdil insanlardan oluşmuş bir kurul gözüyle baktılar; canice tasarılarına âlet etmek için onları ya baştan çıkarmak ya da aldatmak gerektiğine inandılar. Hepsi, halk derneklerini, Saraya karşı, kendi yararlarına kullandılar ve Saray'la anlaşır anlaşmaz ya da onun yerini alır almaz, bu dernekleri ortadan kaldırmaya çalıştılar. Hepsi de, sırayla, zaman ve koşullara göre, Jacobin'lerden yana, ya da onlara karşı savaştılar.

Bugünkü egemenler, kendilerinden öncekiler gibi, tutkularını ölçü ve özsaygı maskesi altında gizlediler. Kendilerinden öncekiler gibi, özgürlük ilkelerini gözden düşürmeye çalıştılar.

Bu işte daha başarılı olmak için, kimi zaman bu ilkeleri gülünç biçimlerde uygulamaya bile kalkıştılar. Yurdun bütün dostlarına kışkırtıcı, anarşist dediler. Kimi zaman da, bu iftirayı başarmak için, gerçek kışkırtıcı ve anarşistleri ortaya sürdüler. Büyük cinayetlerini örtbas etmek için, onları halka maletmekte büyük ustalık gösterdiler. Daha ilk zamanlarda, bir toprak yasası hayaleti ile halkın içine korkular saldılar: Zenginlerle yoksulların çıkarlarını birbirinden ayırdılar. Kendilerini, Sansculotte'lara karşı zenginlerin koruyucusu gibi gösterdiler. Bütün eşitlik düşmanlarını kendi partilerine çektiler. Yönetimi ve bütün mevkileri ellerine geçirdikten, mahkemeleri ve devlet dairelerini buyrukları altına aldıktan, devlet hazinesine el koyduktan sonra, bütün güçlerini, halkın uyanmasını durdurmaya, kıralcılığı ayıtmaya ve aristokrasiyi diriltmeye harcadılar. Enerjik yurttaşlara baskı yaptılar, ikiyüzlü Modéré'leri korudular, halkın savunucularını ard arda baştan çıkardılar, biraz yeteneği olanları kendi davalarına bağladılar ve çelemelediklerine de işkence yaptılar. Erdemi yıldırmak, yurt düşmanlığını, kalleşliği ödüllendirmek uğruna halkın bütün gücü tüketilir, kurutulurken, Cumhuriyet nasıl yaşayabilirdi?

TEMSİL YOLUYLA YÖNETİM

İnsan mutluluk ve özgürlük için yaratılmıştır. Ne var ki, her yerde köle durumunda ve mutsuzdur. Toplumun görevi, onun haklarını korumak ve benliğini geliştirmektir. Ama toplum, her yerde, onu alçaltmakta ve baskılar altına sokmaktadır. Ona niçin yaratıldığını hatırlatmanın zamanı gelmiştir. İnsan aklının ilerlemeleri bu büyük devrimi hazırlamıştır. Onu çabuklaştırmak görevi de, özellikle sizlere düşüyor.

Görevinizi yerine getirmek için, sizden önce var olanın tam tersini yapmanız gerekecektir.

Bugüne kadar yönetme sanatı, büyük çoğunluğu küçük bir azınlık yararına soyup soğana çevirmek ve onu köle durumuna sokmaktı. Yasalar da, bu mala cana kıymaları bir sistem haline getirme yoluydu. Kırallar ve aristokratlar çok iyi becerdiler işlerini. Kendi işinizi yapmak, yani yasalarla insanları mutlu ve özgür kılmak görevi sizlere düşüyor şimdi.

Yurttaşların, her zaman yurttaşlık haklarına saygı göstermelerini sağlamak için hükümete yetki

vermek ve hükümetin de, bu hakları hiç bir zaman çiğnememesine çalışmak: İşte, bana kalırsa, yasa koyucusunun çözmeye çalışması gereken iki sorun. Birincisi bana kolay görünüyor. İkincisine gelince, geçmişteki ve bugünkü olaylara, nedenleri araştırılmadan bakılırsa, insana çözümlenemez gibi görünebilir.

Tarihe bir göz atın hele, her yerde devlet memurlarının yurttaşlara baskı yaptığını; hükümetin de, halkın egemenliğini kemirdiğini görürsünüz. Zorbalar halkın başkaldırmasından dem vurur; halk da, yakınmayı göze alabildiği, yani aşırı baskı karşısında gücüne ve bağımsızlığına kavuştuğu zaman, zorbalıktan yakınır.

14 Temmuz 1789 devriminden, özelikle de 10 Ağustos 1792 devriminden bu yana anarşiden çok söz edildi durdu. Ama, bana kalırsa, politik kurumların hastalığı anarşi değil, zorbalık ve aristokrasidir. Ne derlerse desinler, bana kalırsa, bunca karalar çalınan bir dönemden itibarendir ki, ilk adımımızı attık yasalara ve hükümete doğru, bütün o kargaşalıklara; can çekişen kırallığın son çırpınışından ve sözünde durmayan bir hükümetin yasallığa karşı savaşmasından başka bir şey olmayan kargaşalıklara rağmen.

Anarşi, Fransa'da Clovis'ten son Capet'lere kadar süregelmiştir. Doğa'yı ve yasayı tahttan indirip, yerine birtakım insanları getiren zorbalık değil de nedir anarşi dedikleri?

Toplumdaki kötülükler, hiç bir zaman halktan gelmez, hükümetten gelir. Başka türlü nasıl olabilir? Halkın yararı, kamunun yararıdır. Belli bir

mevkide bulunan insanın yararı, özel bir yarardır. İyi olmak için, halkın sadece, kendisini, kendisinden başkasına değişmemesi gerekir. İyi olmak için, devlet memurunun, kendini halka feda etmesi gerekir.

Saçma ve ilkel kör inançlar üzerinde durmaya yanaşsaydım, derdim ki, gururu ve bütün kötülükleri yaratan iktidar ve zenginliktir. Yine derdim ki, erdemin bekçileri emek, aza kanarlık ve yoksulluktur; güçsüzün bütün dilediği adalettir, iyi yasaların koruyuculuğudur. Yalnız dürüst insanların tutkularına değer verir o. Güçlü insanın tutkuları, haklı yasaların üstüne çıkma, ya da zorbaca yasalar koyma eğilimidir. Son olarak derdim ki, yurttaşların yoksulluğu, yönetenlerin suçundan başka bir şey değildir. Ama ben sistemimin temelini bir tek düşünceye dayıyorum.

Hükümet, genel istemi saydırmak amacıyla kurulmuştur. Ama, yöneten insanların bireysel istemleri vardır ve her istem egemen olmaya çalışır. Hükümet eden kimseler, ellerindeki kamu gücünü bu yolda kullanırlarsa, hükümet, özgürlüğün baş belâsı olur çıkar. Bundan şu sonucu çıkarın: Her anayasanın amacı, kuramsal ve bireysel özgürlüğü hükümete karşı korumak olmalıdır.

Yasa koyucularının unuttukları şey budur işte: Hepsi hükümetin gücünü korumaya çalışmış, hiç biri onu, kuruluşundaki amacına getirmeyi düşünmemiştir. Hepsi halkın ayaklanmasına karşı sonsuz tedbirler almış ve bütün güçleriyle delegelerinin başkaldırmasını yüreklendirmiştir. Bunun nedenini daha önce gösterdim: Aç gözlülük, kaba

güç ve kalleşlik bu dünyanın yasa koyucuları olmuşlardır. İnsan aklını bile bozarak, onu kul köle etmiş ve insan yoksulluğunun suç ortağı yapmışlardır. Zorbalık ahlâk bozukluğunu doğurmuş, ahlâk bozukluğu da zorbalığı desteklemiştir. Bu durumda, haksızlığı haklı göstermek ve zorbalığı tanrısallaştırmak için insanlar ruhlarını en güçlüye satmaya başlarlar. O zaman da, akıl delilikten; eşitlik anarşiden; özgürlük düzensizlikten; doğa hayaldcn başka bir şey sayılmaz olur. İnsan haklarını hatırlamak, ayaklanma anlamına gelir. Artık erdem için Bastiller ve darağaçları vardır; cümbüşler için saraylar; ağır suçlar için taçlar ve zafer arabaları. Artık, kırallar, papazlar, soylular, burjuvalar, ayak takımı vardır, ama halk da yoktur, insnlar da yoktur, hiç mi hiç yoktur.

Yasa koyanlar arasında, halkın aydınlanması karşısında, ilkelere saygı göstermek zorunluluğunu duyanlara bir bakın. Bu ilkeleri kendi kişisel görüşleri ile bağdaştıramadıkları zaman, onlara yan çizmek için ne hünerler göstermediler ki? Zorbalığın biçimlerini ve aristokrasinin renk farklarını çeşitlendirmekten başka bir şey yapmışlar mı, bakın bakalım. Halkın egemenliğini tumturaklı sözlerle ilân etmişler ve halkı zincire vurmuşlardır. Bir yandan, devlet memurları onların vekilleridir derken, öte yandan, memurlara halkın efendisi, taptıkları kimseler gibi davranmışlardır. Hepsi de halkın sağduyudan yoksun ve dikkafalı, devlet memurlarınınsa, bilge ve erdemli olduklarını ileri sürme hakkını bulmuşlardır kendilerinde. Yabancı uluslar arasında örnekler aramaksızın, Devrimi-

miz içinde ve bizden önceki yasa koyucularının davranışlarında, göze çarpıcı birçok örnek bulabiliriz. Nasıl da kırallığa alçakça dalkavukluk ediyorlar! utanmadan o kokuşmuş devlet memurlarına karşı körü körüne güven beslenmesini istiyorlar! nasıl da halkı küstahça horluyor ve vahşice canına kıyıyorlardı! Bütün bunlara rağmen, bakın bakalım, yurttaşlık erdemleri hangi yandaymış! Yoksulluğun cömertliğini, zenginliğin cimriliğini hatırlayın. Halkın o soylu sabrını, vekillerinin alçakça bencilliğini, o iğrenç kaleşliğini hatırlayın!

Ama, bunca haksızlıklar karşısında o kadar çok şaşırmayalım. Böylesine derin bir ahlâk bozukluğundan çıkarken, insanlığa nasıl saygı duyabilir, eşitliği sevebilir, erdeme inanabilirlerdi? Bizler, mutsuz bizler, özgürlük tapınağını, tutsaklık demirlerinin hâlâ izlerini taşıyan ellerimizle yükseltiyoruz. Eskiden gördüğümüz eğitim, sürekli bir bencillik ve aptalca bir gurur eğitimi değil de neydi? Törelerimiz ve sözde yasalarımız, insanları aşağılamayı bir çeşit tarifeye bağlayan, tuhaf ve sayısız kurallara göre derecelendiren küstahlık ve aşağılık yasaları değil de neydi? Hor görmek ve hor görülmek; hükmetmek için yerlerde sürünmek; sıra ile köle ve zorba olmak: kimi zaman bir efendinin önünde yerlere kapanmak, kimi zaman halkı ayağı altına almak. İşte buydu alın yazımız ve hepimizin özlemi, *soylu ve eğitim görmüş, namuslu ve terbiyeli insanlar, yasa ya da para adamı, papaz ya da asker* olduğumuz sürece.

Bunca alık tüccar, bunca bencil burjuva; zanaatçılara, eskiden soyluların burjuvalara ve tüc-

carlara o küstahça yukarılardan baktıkları gibi bakıyorlarsa hâlâ, şaşmak mı gerek buna? Ey soylu gurur! Ey yaman eğitim! İşte bunun içindir ki, dünyanın alın yazısı genel çizgileriyle önceden kararlaştırılmış bulunuyor. İşte bunun içindir ki, hainler yurdun bağrını delik deşik ettiler. Avrupa'daki zorbaların o kana susamış uyduları işte bu yüzden ekinlerimizi kırıp geçirdiler, şehirlerimizi ateşe verdiler, kadın ve çocuklarımızı kesip biçtiler! Üçyüzbin Fransızın kanı aktı şimdiye kadar, üçyüzbin Fransızın daha kanı akacak belki de, basit çifti Millet Meclisi'nde zengin buğday tüccarı ile yanyana oturmasın; zanaatçı, halk kurultaylarında, ünlü tüccarın ya da kendini beğenmiş avukatın yanında oyunu veremesin; zeki ve erdemli yoksul, budala ve yozlaşmış zenginin karşısında insanlık onurunu koruyamasın diye. Akılsızlar! Kimse sizinle eşit duruma gelmesin diye başınıza efendiler getiriyorsunuz. Sanıyor musunuz ki, o iğrenç böbürlenmenizin, o alçakça hırsınızın hesaplarını zorbalar benimsiyecekler? Dişini tırnağına takarak özgürlüğünü kazanan, sizler zevk içinde uyurken ya da karanlıklarda komplolar hazırlarken, yurt için kanını akıtan halk, bırakacak mı sizi sanıyorsunuz, kendini zincirlere vursanız, aç bıraksanız, boğazına sarılsanız onun? Hayır! İnsanlığa, adalete ve onura hiç bir saygınız yoksa da, hiç olmazsa servetinizi korumaya bakın, çünkü bu halkın aşırı yoksulluğundan, onca tedbirsizliklerle artırdığınız servetinizin yarattığı yoksulluktan başka yoktur düşmanı. Ama ne söylersek söyliyelim, bu kendini beğenmiş köleleri hiç bir şey etkilemez. Satılmışla-

rın yüreğinde gümbürdeyen Gerçeğin yasası, mezarlarda yankılanan ve cesetleri uyandıramayan seslere benzer. Sizler, özgürlüğü ve yurdunu seven insanlar, vatanı kurtarma işini üzerinize alın! Ve madem ki, darda kalan vatanın savunulması için bütün dikkatinizin gerekli olduğu bir anda, büyük bir ulusun Anayasası kaşla göz arasında kurulmak isteniyor, hiç değilse, bu Anayasayı gerçek denilen o ölümsüz temele dayandırın! Önce şu su götürmez özdeyişi koyun ortaya: *Halk iyidir. Vekilleri bozulabilirler. Hükümetin kötülüklerine ve zorbalığa karşı devayı, halkın erdeminde ve egemenliğinde aramak gerekir.*

Bu ana ilkeden, şimdi, bütün özgür anayasaların temeli olan pratik sonuçları çıkaralım.

Hükümetler güçlerinin aşırılığı ve egemen halka karşı bağımsızlıları yüzünden bozulurlar.

Önce, devlet görevlilerinin gücünü azaltmakla başlayın işe.

Bugüne kadar, özgürlüğü savunmaktan çok, zorbalığı değiştirme yolunda çaba gösteren politikacılar, bu amaca ulaşmanın iki yolunu düşünmüşlerdir yalnız: Bu yollardan biri güçler dengesi, öbürü de tribunluktur (Halk sözcülüğü).

Güçlerin dengesine gelince, komşularımıza (İngiltere) saygı göstermenin moda olduğu; gemi azıya alan çöküntümüzün, az da olsa, özgürlük havası getiren yabancı kurumlara hayranlık duymamıza yol açtığı bir zamanda, bu dengenin büyüsüne kaptırdık kendimizi. Ama biraz düşünülürse, kolayca görülür ki, bu denge bir kuruntudan, ya da bir baş belâsından başka bir şey değildir; rakip

güçlerin halka karşı birleşmesine yol açmazsa, bu denge, hükümeti yok sayıyor demektir. Çünkü, egemen halkı kendi davasına sahip çıkmaya çağıracakları yerde, kendi aralarında anlaşmayı daha bir üstün tuttuklarını kolayca anlıyor insan. Örnek mi istiyorsunuz? Alın İngiltere'yi. Orada, kıralın altını ve gücü, terazinin kefesini aynı yana eğmekte; muhalefet partisi, arada sırada, ulusal temsil işinde reform yapmak niyetinde görünmekle beraber, aslında, reforma karşı olduğu sanılan çoğunlukla elbirliği ederek, onu sahadan uzaklaştırmaktadır. Oradaki ucube yönetimde, kamu erdemleri yüz kızartıcı bir gösteriden öteye gidememekte, özgürlük hayaleti özgürlüğün kendisini yok etmekte, yasanın despotluğunu desteklemekte, insan haklarını apaçık bir pazarlık konusu etmekte, ahlâksızlık olanca hayasızlığı ile ortaya çıkmaktadır.

Zorbaların gücünü dengeleyen birtakım tedbirler nemize gerek bizim? Kökünden sökülüp atılması gereken, zorbalıktır asıl. Halk, birkaç dakika rahat nefes almak fırsatını efendilerinin çekişmelerinde aramamalı. Haklarının güvencesini kendi gücünde aramalıdır.

Aynı nedenden ötürü, ben artık tribunluk'tan yana değilim. Tarih onlara saygı beslememi öğretmedi bana. Böylesine büyük bir davanın savunmasını, güçsüz ve bozulmaya elverişli kimselerin eline bırakamam. Roma halkının Kutsal Tepe'ye çekilip, zorba bir Senatodan ve küstah patriçi'ler arasından koruyucular istemesini beğenmiyorum: onun, Roma'da kalmasını ve oradan bütün zorbaları kovmasını istiyorum. Roma'nın büyüklerine

konuşma ve susma özgürlüklerini satan ve halkı bazı bazı savunduysa, sırf özgürlüğünü zorbalarla pazarlık konusu yapmak için savunmuş olan şu aşağılık halk temsilcilerinden; particiler kadar nefret ettiğim ve onlardan çok daha fazla küçümsediğim o aç gözlü tribun'lardan tiksiniyorum.

Kabul edebileceğim bir tek tribunluk vardır: O da halkın kendisidir. Tribun'luk gücünü, Fransız Cumhuriyetinin bütün kuruluşları arasında dağıtırım. Onu, salt demokrasinin fırtınalarından da, temsilî zorbalığın kalleşçe sessizliğinden de uzak tutacak bir düzene bağlamak kolaydır.

Ama, devlet görevlilerinin yetkilerini aşmalarına karşı, kamusal özgürlüğü savunması gereken engeller koymadan önce, bu aşırı yetkilere gerekli sınırlar çizmekle başlıyalım işe.

Bu amaca varmak için ilk kural şu:

1. İktidar süreleri kısa olmalı. Bu ilkeyi, özellikle, güçleri daha yaygın olanlara uygulamalı.

2. Hiç kimse, aynı zamanda birçok görev almamalı.

3. İktidar bölünmeli: Çok ürkünç bir gücü birkaç kişiye verecek yerde, kamu görevlilerinin sayısını artırmalı.

4. Yasama ve yürütme güçlerini birbirinden özenle ayırmalı,

5. Yürütme gücünün çeşitli dallarını, olayların akışına göre elden geldiği kadar birbirinden ayırmalı ve ayrı ellere bırakmalı.

Bugünkü düzenin en büyük kusurlarından biri, bakanlık alanlarının gereğinden fazla geniş olmasıdır. Öz bakımından birbirinden çok ayrı olan

çeşitli yönetim dalları birbiri üstüne yığılmış durumdadır.

Özellikle, bugüne kadar geçici olarak sürdürüle gelen içişleri bakanlığı politik bir ucubedir. Devrim'in etkisi altında şahlanan kamu gücü, bugüne kadar onu (yani Cumhuriyeti), kurumların ve kişilerin yozlaşmasından korumasaydı, doğmakta olan Cumhuriyet, bir süre için yıkılmış olurdu.

Zaten, yürütme gücünü ellerinde tutanların, çok güçlü birer yüksek devlet görevlisi olmasını önliyemezsiniz. Onun için, alın ellerinden güçlerini ve görevlerine yabancı olan bütün etkilerini.

İktidarda bulundukları sürece, halk meclislerinde bulunmalarına ve oy kullanmalarına izin vermeyin. Genellikle bütün kamu görevlilerine aynı kuralı uygulayın.

Devlet hazinesini elerinden uzaklaştırın. Hazineyi, herhangi bir iktidara ortak çıkamıyacak kimselerin veya gözetimcilerin eline bırakın.

Vergilerin hazineye yatırılması zorunlu olmayan kısmını yönetim bölgelerinde ve halkın eli altında bırakın. Elden geldiğince masraflar yerinde ödensin.

Her ne bahane ile olursa olsun, özellikle kamuoyunu biçimlendirmek bahanesiyle olsun, yöneticilere büyük paraları vermekten kaçınmalısınız.

Kamuoyunu oluşturan bütün bu kuruluşlardan etrafa sadece zehir saçılır. Çok olmuyor, böyle acı bir deney geçti başımızdan. Bu garip sistemin ilk denemesi, onu bulanlara karşı güvenimizin yitirilmesi için yeterlidir. Şunu hiç bir za-

man gözden uzak tutmayın: Yönetenleri yargılama hakkı, yalnız halka aittir; halkoyunu dizginlemek ve onu oluşturmak hakkı hiç bir zaman yönetenlere ait değildir.

Ama, yönetenlerin gücünü, halkların özgürlüğü ve mutluluğu yararına kısıtlamanın bir o kadar etkili ve genel bir yolu vardır.

Bu yol, İnsan Hakları Bildiri'sinde sizlere önerdiğim şu özdeyişin uygulanmasından başka bir şey değildir: «Yasa yalnız topluma zararlı olan şeyi yasak edebilir; ona yararlı olanıysa emredebilir ancak.»

Eski hükümetlerdeki o gereğinden çok yönetme merakından kaçının. Bırakın bireyler ve aileler, başkalarına hiç bir zararı dokunmayan şeyleri yapsınlar. Cumhuriyetin genel yönetimiyle özünden ilgili olmayan şeylerde bırakın komünleri kendi özel işlerini kendileri görsünler. Tek kelime ile, doğal olarak kamu otoritesine ait olmayan her şeyi bireysel özgürlüğe bırakın. Bunu gerçekleştirdiğiniz oranda açgözlülüğü ve keyfiliği önlemiş olursunuz.

Özellikle, bütün yurttaşlardan kurulu meclislerde egemen halkın özgürlüğüne saygılı olun. Örneğin, kurala bağlama bahanesiyle oy verme hakkını engelliyen ve onu ortadan kaldıran şu koca yasayı yürürlükten kaldırmakla, il meclislerinin veya yaşama kurullarının dolaplara ve zorbalığa elverişli o son derece tehlikeli silâhlarını ellerinden almış oluyorsunuz. Yine, Medeni kanunu sadeleştirerek, derebeyliği, ondalık vergileri ve özellikle de din hukukunun gotik yapısını yıkarak yar-

gısal zorbalık olanaklarını hayli kısıtlıyabilirsiniz. Zaten, bu tedbirler ne denli etkili olurlarsa olsunlar, daha önce belirttiğim ikinci yolsuzluğu, yani hükümetin bağımsızlığını dizginleyemezseniz, hiç bir şey yapmış sayılmazsınız.

Anayasa, kamu görevlilerini özellikle hatırı sayılır bir sorumluluk altına sokmaya çalışmalı, onları bireylerin değil, gerçekten egemen halkın buyruğuna bağlı kılmalıdır.

Kendisini insanlardan bağımsız sayan kimse, ergeç görevlerine karşı ilgisiz kalır: Ceza vermemek, suçu korumak demektir ve halk, kendisinden çekinilmediği andan itibaren ister istemez boyunduruk altına girer.

İki çeşit sorumluluk vardır: mânevi ve maddî.

Birincisi, özellikle her şeyin halka açık olmasıdır. Ama Anayasa'nın, hükümet işlem ve kararlarının açıklığını sağlaması elverir mi? Hayır. Ayrıca bu açıklığın bütün kapsamını elinden geldiğince genişletmesi gerekir.

Ulusun tümü, vekillerinin davranışlarını öğrenmek, bilmek hakkına sahiptir. Elde olsaydı da, halkın vekillerinden kurulu meclis, bütün kararlarını halkın önünde verebilseydi. 12.000 kişiye açık geniş ve görkemli bir yapı, yasama meclisinin oturum yeri olmalı. Böylesi kabarık sayıda tanıkların önünde, ne ahlâk bozukluğu, ne dolap düzen, ne kalleşlik göze alabilirdi kendini açığa vurmaya. Genel isteme başvurulur, aklın ve halk yararının sesi dinlenirdi yalnız. Ama, daracık ve kullanışsız bir yere üstüste tıkılan seyirciler, ulusun kabarık sayısıyla orantılı bir açıklık sağ-

lar mı, hele çıkarcı zümreler, Cumhuriyet'in dört bir yanında, birtakım uydurma hikâyelerle gerçeği gizlemek veya değiştirmek amaciyle yasama meclisini yıldırmaya kalkarsa? Halkın vekilleri, kendilerini seyreden halkın bu küçük kesitini hor görür; oturdukları yerin halkı ile kendilerinden uzak olan halkı iki ayrı tür insan olarak göstermek isterler, propaganda broşürlerini okuyanlara —açıklığı yalnız yararsız hale sokmak için değil, aynı zamanda özgürlüğe zararlı kılmak için— eylemlerine tanık olanları sürekli olarak gammazlarlarsa durum ne olur?

İşin iç yüzünü araştırmayanlar, yasama kurulunun bulunduğu binanın Devrim üzerinde ne denli büyük etkisi olduğunu hiç bir zaman anlayamıyacaklardır. Ahlâksızlar da hiç bir zaman bunun böyle olduğunu kabul etmiyeceklerdir. Ama, halkın iyiliğini istiyen uyanık dostları, üzülerek ve öfkelenerek gördüler ki, birinci yasama Meclisi, Saraya karşı diretmek için halkın dikkatini kendine çektikten sonra, halka karşı sarayla birleşmek isteyince, elinden geldiğince halktan kaçtı. Yine gördüler ki, yasama Meclisi, adetâ piskoposluğa sığınıp, sıkıyönetim yasasını getirdikten sonra Tuileries'ye kapandı; orada, en iyi yurttaşların, talim meydanında kılıçtan geçirilmelerini emretmek, andını bozan Louis'yi kurtarıp özgürlüğün kökünе kibrit suyu dökmek için dört bir yanını süngülerle kuşattı. Kendilerinden sonra gelen meclisler, oradan çıkmamak için ellerinden geleni yaptılar. Kırallar veya eski polis örgütünün ileri gelenleri birkaç gün içinde görkemli bir Opera salonu yaptır-

dılar. Dört yıldır millet meclisleri için yeni bir binanın yapılmaması bir yüz karasıdır. Temsilcilerin yeni girdiği salon açıklığa daha mı elverişli ve ulusa daha mı lâyık sanki? Hayır. Herkes gördü salonun, ahlâksız bir bakanlığın yardımıyla, baştan çıkmış vekilleri halkın gözünden uzak tutmak (!) için, aynı düzenbaz kafaca ve nasıl büyük bir kurnazlıkla hazırlanmış olduğunu. Hattâ bu türden harikalar bile yarattılar. Uzun süredir aradıkları sırrı, halkı içeri alarak, onu her şeyden uzak tutmanın sırrını buldular sonunda. Yine, halkın, toplantılara katılmakla birlikte hiç bir şey duymamasının —gerçekten de konuşulanlar ancak kodamanlara ve gazetecilere ayrılan şeref mevkiinden izlenebilmektedir— ve hem bulunup hem bulunmamasının sırrını da çözdüler. Gelecek kuşaklar büyük bir ulusun, uzun süre, onurunu da, özgürlüğünü de, esenliğini de tehlikeye sokan böylesi alçakça ve kaba manevralara kayıtsızlıkla katlanmış olmasına şaşacaklardır.

Ben diyorum ki, Anayasa yalnız yasama meclisinin ve yasal yetkeli kuruluşların yapacakları toplantıların yalnız açık olmasını istemekle kalmamalı, onlara daha büyük açıklık sağlamanın yollarını aramalı; vekillerin, kendilerini dinlemeye kimlerin çağrılacağı ve halkın alınacağı yerin genişliği üzerinde herhangi bir biçimde söz sahibi olmalarını yasak etmelidir. Anayasa, yasama meclisinin alabildiğine geniş bir halk yığını önünde toplanmasını ve elden geldiğince büyük bir yurttaş kalabalığı önünde konuşup oylaşmasını sağlamalıdır.

Mânevi sorumluluk ilkesi ayrıca, hükümet adamlarının, belirli ve birbirine oldukça yakın dönemlerde, yönetimlerinin tam ve ayrıntılı hesabını vermelerini gerektirir. Bu hesaplar, basın yoluyla ve bütün yurttaşların gözetimi altında açığa vurulmalı; dolayısiyle de, bütün illere, yönetim çevrelerine ve bütün kurumlara gönderilmelidir.

Mânevi sorumluluğa dayanarak, özgürlüğün en güvenilir bekçisi olan maddî sorumluluğu harekete geçirmek gerekir: Bu sorumluluk, görevini kötüye kullanan kamu görevlilerinin cezalandırılmasından ibarettir. Vekilleri, yönetimlerinden kimseye hesap vermek zorunda olmayan bir halkın Anayasası yok demektir. Vekilleri, kendileri gibi dokunulmaz vekillerden başkasına hesap vermek zorunda olmayan bir halkın da Anayasası yok demektir. Çünkü, hiç bir cezaya çarpmadan halka ihanet etmek ve başkalarının da ihanet emesine olanak sağlamak onların elindedir. Temsil yoluyla yönetime verilen anlam buysa eğer, açıkça söyliyeyim ki, ona karşı Jean-Jacques Rousseau'nun yağdırdığı lânetlere katılıyorum. Zaten, bu sözcük, başka sözcükler gibi açıklanmak ister. Daha doğrusu, asıl sorun, Fransız hükümetini tanımlamaktan çok, onu kurmaktır.

Her özgür devlette, devlet görevlilerinin halka karşı işledikleri suçlar, yurttaşların özel suçları kadar kolaylık ve sertlikle cezalandırılmalı, hükümetin halka karşı işliyeceği her suçu cezalandırma yetkisi egemen halka verilmelidir.

Halkın yargısına her zaman sürekli olarak başvurulamıyacağını biliyorum. Ama, vekillerinin

yasalar üstünde birer zorba kesilmelerini de istemiyorum. Benim niyetim de zaten bu değil. Benim istediğim, burada kuramını açıklıyacağım çok basit tedbirlerle sağlanabilir.

1. Halk tarafından atanan bütün kamu görevlilerinin, halk tarafından görevden uzaklaştırılmalarını istiyorum, saptanacak usullere göre, vekillerini görevden uzaklaştırma konusunda halkın zaman aşımına uğramayan hakkından başka hiçbir nedene dayanmadan.

2. Yasa yapmakla görevli kurulun, bu yasaları uygulamakla görevli kimseleri denetlemesi doğaldır. Dolayısiyle, yürütme gücünün üyeleri, yönetimlerinin hesabını yasama meclisine vermek zorundadırlar. Görevini kötüye kullanma halinde, Yasama gücü onları cezalandıramaz. Çünkü, ona yürütme gücünü bu yoldan eline geçirme olanağı verilmemelidir. Ama, yasama kurulu onları, tek görevi, devlet memurlarının yetkilerini kötüye kullanmalarını ortaya koymak olan halk mahkemesi önünde suçlayabilir. Yasama gücünün üyeleri, suçlanabilecekleri ihtilâs veya ihanet dışında, kurultaylarda açıkladıkları düşüncelerinden ötürü bu mahkemece yargılanamazlar. Âdi suçlar, normal mahkemelerin yetkisine girer.

Görev sürelerinin bitiminde, yasama kurulu üyeleri ile yürütme gücü üyeleri veya bakanlar, halkın yargısına terk edilebilirler. Halk yalnız onların *güveni koruduklarına veya yitirdiklerine* karar verebilecektir. Halkın güvenini yitirdiklerini bildirecek her yargı, bu yetkililerin kamu görevini yerine getiremeye yetersiz olduklarını içerecek bir

yargıdır. Halk, bu cezadan daha büyüğünü veremez ve vekiller, birtakım özel ve kesin suçlar işlemişlerse, onları cezalandırmak için kurulan mahkemelere gönderilebilirler.

Bu hükümler, aynı zamanda, halk mahkemeleri üyelerine de uygulanabilir.

Yüksek devlet görevlilerini dizginlemek ne denli zorunlu ise, onları iyi seçme de bir o kadar zorunludur: Özgürlük, bu iki temel üstüne kurulmalıdır. Şunu da unutmamalı ki, temsilî bir hükümette, anayasa hükümleri arasında seçimlerin dürüstlüğünü sağlıyan yasalar en önemlileridir.

Burada tehlikeli birtakım yanılgılara düşülüyor. Görüyorum ki, birtakım boş metafizik soyutlamalar uğrunda, sağduyu ve özgürlük ilkeleri bir yana atılıyor. Örneğin, istiyorlar ki, Cumhuriyetin dört bir yanında, yurttaşlar her vekilin atanması için oy versin; öyle ki, yalnız oturduğu bölgede tanınan değerli ve erdemli kişiler hiçbir zaman, hemşehrilerini temsile çağrılmasın; her zaman en iyi ve en aydın kimseler olmayan ünlü şarlatanlar veya bütün Cumhuriyet'te ağır basacak olan güçlü bir partinin aday gösterdiği devlet görevlileri, ömür boyunca Fransız halkının vazgeçilmez temsilcileri olsun.

Ama, aynı zamanda, egemen halkı, zorbaca kurallarla bağlıyorlar. Her yerde, halkı meclislerden tiksindiriyorlar: Sonsuz formalitelerle halkı meclislerden uzaklaştırıyorlar. Ne diyorum? Onları aç bırakarak uzaklaştırıyorlar. Çünkü, ailelerinin geçimini biryana bırakıp kendilerini kamu iş-

lerine adamakla uğradıkları zararı karşılamayı düşünmüyorlar.

İşte Anayasa'da bulunması gereken özgürlüğü sağlayıcı ilkeler bunlardır. Gerisi şarlatanlık, entrika ve zorbalıktan başka bir şey değildir.

Halkın halk kurultaylarında bulunmasını sağlayın. Çünkü, yalnız o, özgürlük ve adaletin dayanağıdır. Aristokratlar ve entrikacılarsa, meclislerin baş belâsıdırlar.

Bütün yasalar arasında en buyurganı olan ihtiyaç, halkın en büyük ve en sağlam bölümünü eşitsizliğe sürüklüyorsa, Yasa hakların eşitliğinden dem vurmuş, vurmamış ne çıkar! Devlet, meclis toplantılarına katılan ve emeği ile geçinen kimseye tazminat vermeli, aynı nedenle, orantılı bir biçimde, bütün kamu görevlilerine maaş bağlamalı; seçim kuralları, görüşüp karar alma biçimleri elden geldiğince basit ve kısa olmalı, meclislerin toplantı günleri, ulusun çalışan kesimi için elverişli dönemlere göre ayarlanmalı.

Oylamalar yüksek sesle olmalı: çünkü, açıklık erdemin dayanağı, gerçeğin koruyucusu, suçun düşmanı ve entrikanın baş belâsıdır. Gizli kapaklı işleri ve gizli oylamaları canîlere ve kölelere bırakın: Özgür insanlar, halkı kendi düşüncelerinin tanığı yapmak isterler. Yurttaşlık ve cumhuriyetçilik erdemleri bu yoldan oluşur. Özgürlüğünü yeni kazanan ve onu savunmak için dövüşen bir halka yaraşır bu yöntem. Bu, ona uygun gelmez oldu mu, Cumhuriyet yok oldu demektir.

Ayrıca, tekrar ediyorum, halkın, meclislerde tamamiyle özgür olması gerekir: Anayasa, ent-

rikayı ortadan kaldırmak ve özgürlüğü korumak için gerekli genel kurallar koyabilir ancak; bunun dışındaki herhangi bir engel, egemenliğe karşı işlenmiş bir suç olur.

Hiçbir resmî iktidar ne halkın güvenlik işine karışmalı, ne de toplantılardaki tartışma ve oylaşmasına.

Şimdilik, bu yolla, halkın pek kaypak olan ekonomik sorununu çözmüş olursunuz. Bu sorun, hükümetin baskı eğilimini ve hükümet görevlilerinin de yetkilerini kötüye kullanmalarını, halkın erdemi ve otoritesi ile engelleme sorunudur.

Zaten, unutmamalı ki, anayasanın sağlamlığı, bütün kuramlara ve halkın bütün özel yasalarına dayanır. Onlara ne ad verilirse verilsin, hepsi aynı amaca yönelmelidir. Anayasa, törelerin iyiliğine, kutsal insan haklarını bilmeye ve duymaya dayanır.

İnsan Hakları Bildirisi, bütün halkların Anayasasıdır. Öbür yasalar, özleri gereği, değişebilirler ve ona bağlıdırlar. Anayasa, her an bütün insanların kafasında yaşar olmalı, kamu hukukunun başında parıldamalı, bu yasanın ilk maddesi bütün insan haklarının kesin güvencesi olmalı; ikinci maddesi, insan haklarını zedeleyen yasaların zorbaca ve geçersiz olduğunu söylemeli ve resmî törenlerimizde ona gösterişli bir yer vermeli; vekillerin bulunduğu bütün yerlerde, bütün toplantılarında halkın gözüne çarpmalı; evlerimizin duvarlarına yazılmalı, babaların oğullarına verecekleri ilk ders olmalı.

Bana soracaklardır belki, devlet görevlilerine karşı böylesine sert tedbirlerle, yasalara ve hükümete boyun eğmeyi nasıl sağlıyacaksın diye. Asıl bu tedbirlerle bunu sağlarım, diye karşılık veririm. Devleti yöneten ve yasaları koyan insanların yapabilecekleri kötülükleri engellemek için, bu insanlardan geri aldığım yetkileri ve gücü yasalara ve hükümete veriyorum.

Yüksek devlet görevlisinin saygınlığı, yasalara duyduğu saygıdan çok, zorla ele geçirdiği güce bağlıdır. Yasaların gücü ise, onları saran askerî güçten çok, onların adalet ve genel istem ilkeleriyle olan uzlaşmasındadır.

Yasa, halkın yararına dayanan bir yasa olduğu zaman, desteğini de halkta bulur. Onun gücü, eseri ve malı olduğu bütün yurttaşların gücüdür. Genel istemle kamu gücünün kaynağı birdir. İradenin buyruklarını kendiliğinden yerine getiren ve yüreği veya başı tehdit edebilecek bütün tehlikeleri uzaklaştıran kol insan bedeni için neyse, kamu gücü de politik beden için odur.

Kamu gücü, genel istemi desteklemekten başka bir şey yapmazsa, devlet özgürdür ve dirlik düzenlik içindedir; genel isteme karşı çıkınca da köle durumuna gelir ve çalkantılar içine düşer.

Kamu gücü, iki durumda genel istemle çelişki halindedir: Yasa genel istemi temsil etmezse veya yüksek devlet görevlisi yasayı çiğnemek için genel istemi kendine âlet ederse. Zorbaların huzur, kamu düzeni, yasama ve yönetim adları altında hazırladıkları korkunç anarşi budur işte: Bütün us-

talıkları, tüm yurttaşları, yasa adını yakıştırdıkları o iğrenç kaprislerine köle etmek için, hepsini birbirinden ayırıp baskı altında tutmaktır.

Yasacılar! adaletli yasalar yapınız! Kamu görevlileri! onları doğru dürüst uygulatınız! Bütün politikanız bu olsun. Böylece bütün dünyaya yepyeni bir örnek verebilirsiniz, özgür ve erdemli bir ulus örneği.

Bu söylev, Millet Meclisinde 10 mayıs 1793'te verilmiştir.

MİCHEL LEPELLETİER'NİN MİLLÎ EĞİTİM PLANI

Robespierre, Michel Lepelletier'nin hazırladığı ve esinini J.-J. Rousseau'dan alan planın bütün düşüncelerine katılmaktadır. Robespierre'le Lepelletier'ye göre, millî eğitim sistemi, yeni politika ve sosyal rejimin ana öğelerindendir. Lepelletier'nin uzun boylu açıklamasında, demokratik kaygı ağır basmaktadır. Jacobin'lerin önde gelenlerinin istedikleri Demokratik Cumhuriyet'e sıkı sıkıya bağlı yurttaşlar yetiştirmek söz konusudur. Lepelletier ile Robespierre, bazan su götürür çareler ve çoğu zaman antik toplum örnekleriyle yanılgıya düşen bir yöntemle, Konvansiyon Meclisine, eski zorbalık düzeninin ve bahtın köleliklerinden kurtulmuş yeni imanın, çocukluğundan başlıyarak yetiştirilmesine yardımcı olmasını istiyorlar.

Yurttaşlar,

Sizin Halk Eğitimi Komisyonu, kendisine yüklediğiniz önemli çalışmanın sonuçlarını bütünüyle sizlere sunacaktır birazdan. Michel Lepelletier, erdemlerinin anısı ile birlikte, insan dehasının çizebileceği bir eğitim plânı bıraktı yurda miras olarak. Bağrına canilerin hançer soktuğu anda bile, kafası hâlâ bu büyük tasarıyla doluydu. «Mutlu olarak ölüyorum. Ölümümün yurda yararı dokunacak» diyen bu insan, yurduna daha az acılı, daha başka hizmetlerde bulunmuş olmaktan kıvanç duyabilirdi. Yaşamına ve ölümüne yaraşır bir eserle, insanların mutluluğunu hazırlayarak dünyamızdan ayrıldı. Yurttaşlar! Birazdan Lepelletier'nin ulusal eğitim konusundaki görüşlerini dinliyeceksiniz... Onu dinlerken, uğradığınız kaybın büyüklüğünü daha bir acıyla duyacaksınız ve dünya bir kez daha görecek ki, kıralların amansız düşmanları (zorbaların, korkunç kan dökücü diye tanımladığı düşmanlar), insanlığın sevecen dostlarıdır.

Ulusal Konvansiyon, tarihe üç şeyi borçludur: Anayasa, Medenî yasalar ve ulusal eğitim...

Halk eğitimi, daha önceleri ilginç bir tartışma konusu olmuştu. Bu konunun ele alınış tarzı, Meclis'e onur vermiş, Fransa'ya da büyük vaatler getirmiştir.

Doğrusunu isterseniz, bugüne kadar söylenenler, eksiksiz bir planla ilgili düşüncemi karşılamıyor. Ben daha geniş bir düşünceye yer vermeyi göze aldım kafamda. İnsan soyunun, eski toplumsal sistemimizin kötülükleriyle ne denli alçaldığını

göz önünde tutarak, baştan başa yenileşmenin, deyim yerindeyse, yeni bir halk yaratmanın zorunluğuna inandım.

İnsan yetiştirmek, insan bilgilerini yaymak, çözümlemek zorunda olduğumuz sorunun iki bölümüdür.

Birincisi eğitim, ikincisi öğretimdir. Öğretim herkese açıktır. Ama, meslek ve yeti farkları dolayısiyle, ve olayların akışı gereği, toplumun yalnız az sayıdaki üyeleri bundan yararlanabilmektedir. Oysa, eğitim, herkes için ortak olmalı ve dünya ölçüsünde iyilik getirmelidir.

Öğrenime gelince, Komite bu konu üstünde durmuş ve sizlere yararlı görüşlerini sunmuştur. Ne var ki, eğitimi, tamamiyle bir yana bırakmıştır.

Kısacası şu: öğrenim planı bana doyurucu geliyor. Ne var ki, komite eğitim konusunu hiç ele almamıştır.

Komitenin sistemi, dört aşamalı öğrenim temeline dayanıyor: İlkokullar, orta dereceli okullar, enstitüler ve liseler.

Bu son üç aşamada, insan bilimlerinin korunması, yayılması ve geliştirilmesi bakımından akıllıca düşünülmüş bir plan var bence. Birbirini izleyen bu üç aşama, öğrenime verimli ve ustaca düzenlenmiş bir kaynak sunmakta; kendilerini edebiyata, bilime ve güzel sanatlara adayacak olan yurtlaşların yetilerini destekleme bakımından hem elverişli, hem de etkili çareler getirmektedir bence.

Ama, yalnız az sayıda insana yararlı olabilecek olan bu yüksek aşamalardan önce, ben, herkesin ihtiyacına uygun, genel bir öğrenim, yani gerçek-

ten evrensel ve ulusal bir öğrenim peşindeyim. Bu öğrenimse, Cumhuriyet'in herkese olan bir borcudur. Şunu açıkça söylemeliyim ki, Komitenin sizlere, ilkokullar adı altında önerdiği birinci aşama, bütün bu üstünlükleri temsil etmekten uzak görünüyor bana.

Önce üzüntüyle görüyorum ki, çocuklar altı yaşına kadar yasacının uyanık görüşünden uzak kalmaktadırlar ve hayatın bu önemli kesimi, hâlâ direnen kör inançların ve eski yanılgıların keyfine bırakılmış durumdadır.

Yasa, etkisini altı yaşında göstermeye başlıyor. Ama bu etki, kısa sürelidir, geniş kapsamlı değildir. Yasa, olayların zoru ile, ulusu oluşturan az sayıdaki bireyler üzerinde etkili olabilmektedir.

Anababanın değişik yetileri dolayısiyle, daha büyük bir eşitsizlik ortaya çıkmaktadır burada: Varlıklı anababalar, yani en küçük sayıdaki insanlar, her türlü üstün'üğe sahiptirler... Çocuğu beslemek için, onun emeğinden vazgeçebilen herhangi bir kimse, onu her gün ve günde birkaç saat okula gönderme kolaylığına sahiptir... Ama, yoksul sınıf, ne yapacaktır? Yoksul çocuğa öğrenimi açık tutuyorsunuz. Ama, her şeyden önce ona ekmek gerek. Çalışan babası, ona vermek zorunda olduğu ekmeğin bir parçasından kendini yoksun bırakmaktadır. Ne var ki, ekmeğin öbür parçasını çocuğun kazanması gerekmektedir. Çocuğun zamanı, çalışmaya bağlıdır. Çünkü, geçim çalışmaya dayanır. Tarlada, yorucu bir gün geçirdikten sonra, dinlenmek için, belki de evinden yarım fersah uzaktaki okula gitmesini istiyeceksiniz onun. Ba-

baya karşı boş yere, zorlayıcı bir yasa koyacaksınız. Baba, sekiz, dokuz, on yaşında, birşeyler kazanan bir çocuğun günlük çalışmasından vazgeçemez. Haftada birkaç saattir fedâ edebileceği. İşte, önerildiği biçimi ile, ilkokulların açılması, aslında, ihtiyaç içinde olmayan, geçim derdinden bağımsız, az sayıda yurttaş için yararlı olacaktır: Onlar, çocukları kanalıyla, öğrenimin meyvelerini bol bol toplayacaklardır. Yoksul içinse, tarladaki başakları toplamak kalıyor kala kala...

Öyle bir yasa çıkarmayı göze alalım ki, bütün engelleri altetsin, bütün güzel kurumları gerektiren ve gerçekleştiren en yetkin eğitim planlarını kolaylaştırsın. Öyle bir yasa ki, şimdiden çıkarmak onuruna ulaşmazsak da, on yıldan önce çıkabilsin. Baştan başa yoksullardan yana bir yasa olsun...

Bu yasa, gerçekten ulusal, gerçekten cumhuriyetçi, herkese eşit ve etkin biçimde ortak, insan soyunu, beden yetileri ve ahlâk nitelikleri bakımından canlandırabilecek tek yasadır...

Sizlerden, beş yaşından onikiye kadar erkek, on yaşına kadar da kız çocukların, hiçbir ayrım ve ayrılık gözetmeksizin, bir arada Cumhuriyet hesabına yetiştirilmesine karar vermenizi istiyorum. Hepsi, kutsal eşitlik yasası altında, aynı elbiseleri giysin, aynı yemeği yesin, aynı eğitim ve özen görsünler. Bu kurumların gider yükünün dağılımı ile ilgili olarak sizlere önereceğim yoldan, her şey, zenginin sırtına binecek. Vergiler, yoksul için hemen hiç duyulmayacak kadar az olacak. Elde etmek istediğiniz ilerleyici verginin yararları, böyle-

ce sağlanmış olacak. Yine böylece, sarsıntılara, haksızlıklara düşmeden, halk için yıkım olan servet farkları ortadan kaldırılmış olacak.

Sizlere sunduğum planın üstünlüklerini, ayrıntılarını, ve uygulama yollarını birkaç kelimeyle açıklıyayım:

Beş ile oniki yaş arasındaki bütün çocuklar, yedi yıllık öğrenim boyunca, halk eğitiminin iyiliklerinden yararlanacaklardır. Hayatın bu kesimi, maddî ve manevî bakımdan, insanın yetişmesinde gerçekten çok kesin bir nitelik taşımaktadır.

Çocuğu, her gün, her an, baştanbaşa gözetim altında tutmak gerekir. Çocuk, beş yaşına kadar, annesinin bakımına bırakılabilir ancak. Doğanın isteği, ihtiyacıdır bu: Bu çağ için kılı kırk yaran dikkatler, ayrıntılar gereklidir. Bütün bunlar, analığın işidir.

Bununla birlikte, Yasa, insan hayatının bu ilk anları üzerinde de birtakım etkilerde bulunabilir bence... Analara cesaret, yardım ve bilgi vermekle...

Devlet, beş yaşındaki çocuğu doğanın elinden almalı, onu on iki yaşında topluma geri vermelidir...

Bu yaş dönemi, Fransa'nın özel törelerine ve politik yaşamına göre halk öğretim kurumunun bitimi bakımından en uygun dönem gibi geliyor bana.

On yaş, çok erken olur. Eser henüz taslak halindedir çünkü.

On ikide, yaş ağaç bükülmüştür ve alışkanlıkların izi sürekli biçimde yer etmiştir.

On yaşındaki çocuğu yoksul anababasına geri vermek, çoğu zaman, onların yükünü artırmak olur. Ulusun iyiliği yarım kalmış olur.

On iki yaşındaki çocuklar geçimlerini sağlıyabilirler, ailelerine yeni gelir kaynakları sunabilirler.

On iki yaş, çeşitli meslekler öğrenme yaşıdır...

Mesleklere girme yaşı geldiği zaman, ortak öğretim durabilir. Çünkü, her bir meslek için öğretim ayrı olmalıdır. Aynı okulda, bütün mesleklerin çıraklığını sağlamak olanaksızdır...

Kız çocukları için, öğrenim sınırının onbirde karar kılmasını öneriyorum. Kız çocukları daha erken gelişirler ve yatkın oldukları mesleklerin çıraklığına daha er başlıyabilirler. Çünkü, onların meslekleri daha az güç harcamayı gerektirir.

Birazdan, ayrıksız olarak bütün yurttaşlara açık, bütünleyici öğrenimden, az sayıda insanın zevkine, gücüne ve yetisine uygun öğrenimden söz edeceğim...

Ama bütün bunlar, yeni bitmeler içindir. Hiç kimse, on iki yaşından önce bu öğrenime başlıyamaz...

Çok önemli bir nokta:

Çocukların öğrenimi, anababalar için zorunlu olacak mı, ya da, bu ulusal nimetten yararlanma yetisi anababalara mı ait olacaktır sadece?

İlkelere göre, hepsinin buna zorlanmaları gerekir.

Kamu yararı adına, hepsinin zorlanmaları gerekir buna...

Çalışmanın daha ilginç bir bölümüne, halk eğitimini izleyecek olan eğitime değinmek istiyorum.

Bütün soyut kavramları bir yana bırakıyorum. İnsanın yaratılışı, elverişli olduğu maddî manevî yetkinlik, sevgileri, tutkuları, erdemleri ve kötülükleri üzerinde bilgince araştırmalara yanaşmıyorum. Nice gözlemci, metafizikçi bu büyük sorunlar üstünde düşünmüşlerdir. Dobra dobra söyliyeyim, ben yalnız basit ve açık düşünceleri severim. Kullanışlı ve iyi bir yöntem, iyi ve sade çareler, apaçık ve iyi sonuçlar peşindeyim ben: Burada hiç bir şey öyle ipince ve ustaca olmasın ama, yararlı olsun. Hep düşünmüşümdür, politikada, yasama işlerinde, toplum ekonomisinde, fazlasıyla ince, hattâ fazlasıyla yetkin görüşler büyük işe yaramazlar diye. Genel bakımdan etkide bulunmak, kitle halinde üretmek gerekir ve bütün toplum, özellikle de bireyler için, hatırı sayılır yararlar sağlayabilirsem eğer, insanlığa ve memleketime hakkıyla hizmet etmiş sayarım kendimi.

Herkes için ortak ve eşit olan bu ilköğretimin amacını unutmayalım. Özel durumları ne olursa olsun, hayat boyunca, kavuşmaları gereken beden ve ruh yetileri vermek istiyoruz çocuklara. Onları şu ya da bu iş için yetiştirmiyoruz. Onları, yararı her çeşit durumdaki insanda ortak olan üstünlüklerle bezemek gerekir. Kısacası, bizler, aslında iyi olmasını istediğimiz bir çeşit ham madde hazırlayacağız. Bu maddenin öğelerini öylesine kotaracağız ki, elimizden çıktığı zaman, Cumhuriyet'i oluşturan çeşitli mesleklerin gerektirdiği özel değişim-

lere uğrayabilsin. Göstereceğimiz ilk özen, eğitimin bedensel yanı ile ilgili olacaktır.

Çocukların iyi bir mizaca sahip olmalarını sağlamak, güçlerini artırmak, yetişmelerine yardımcı olmak, güçlerini, ustalıklarını geliştirmek, çevik olmalarına çalışmak, mevsim değişikliklerine, yorgunluklara, hayatın zorunlu ihtiyaçlarından yoksunluğa karşı dayanıklı olmalarını sağlamak...

Günlük ihtiyaçlar bakımından çocukların, her çeşit gereksiz şeylerden yoksun kalmalarını, salt gerekli şeylerle yetinmelerini istiyorum.

Çocuklar sert yataklarda yatacaklar, yiyip içtikleri temiz, ama sade, elbiseleri kullanışlı ama kaba saba olacak...

Eğitimden geçip toplumun çeşitli durumlarına yönelen çocuğun, alışkanlıklar yönünden sıkıntı çekmemesi önemlidir. Yoksul ailesine dönen çocuk, her zaman için, geride bırakmış olduğu şeyleri yeniden bulacaktır. Azla yetinmesini öğrenmiştir. Onun için yaşayışı değişmiş olmayacaktır. Zenginin çocuğuna gelince, onu daha tatlı yaşayışın alışkanlıkları beklemektedir. Bunlar da kolayca edinilir şeylerdir...

Güçlülük ve sağlıktan sonra, halk eğitiminin herkese vermek zorunda olduğu bir nimet daha vardır: Çalışma alışkanlığı. Bu bir nimettir. Çünkü, herkese paha biçilmez bir yarar sağlamaktadır.

Ben burada, şu bu zanaattan söz etmiyorum. Benim söylemek istediğim, genel olarak, zahmetli bir işe girişmek cesareti, o işi yapma, onu sonuna dek götürme azmidir. Bütün bunlar çalışkan in-

sanın nitelikleridir. İnsanları bu türlü yetiştirin, çok geçmeden göreceksiniz ki, bu gürbüz insanlardan oluşan Cumhuriyet'in bağrında tarım ve endüstri ürünleri iki kat artacaktır. Böylesi insanları yetiştirin, yoksulluğun o korkunç yüzü gözlerinizi rahatsız etmiyecektir artık.

Genç öğrencilerde bu çalışma zevkini, ihtiyacını ve alışkanlığını yaratınız, onların hayatını güvence altına almış olacaksınız. Ve onlar artık yalnız kendilerine bağlı olacaklardır.

Eğitimin bu bölümü, bence en önemlilerinden biridir. Ayrıca hayatı düzene sokmak, tam bir disiplinin buyruğuna katlanmak: Toplumsal varlığın mutluluğu için önemli iki alışkanlıktır bence.

Katı bir disiplin alışkanlığına daha az önem veriyor değilim. Şunu aklınızdan çıkarmayın ki, bizler, özgürlükten yararlanacak insanlar yetiştiriyoruz. Özgürlükse, yasalara boyun eğmekle var olabilir ancak. Her gün ve her an yasal bir boyunduruk altında yetişen öğrenciler, yasaların ve yasal otoritenin kutsallığına bağlı olarak yetişmiş olacaklardır.

Bilmem aşırıya mı kaçıyorum, ama bana öyle geliyor ki, buraya kadar saydığım bütün alışkanlıklar, gerek çocuklar için, gerek Devlet için, verimli bir yarar kaynağıdır. Bunlar, sağlıklı bir eğitimin gerçek temelleridir. Onlarsız, eğitim diye bir şey yoktur. Eğer çocuklukta, bu temelleri onlara sağlamazsak, ulusu derinlemesine kalkındıramayız.

Komitenin sisteminde, bütün bu alışkanlıklardan bir tanesine bile raslamadım. Alışkanlıklar ya-

ratmak onun planı dışında kalmıştır. Komite herkese yararlı dersler veriyor. Ne var ki, insanları yetiştirmek için, bilgi vermek yetmez.

Şimdi, komitenin ele aldığı tek şeye, eğitimin bir parçası olan öğrenime geliyorum. Burada onunla beraberim.

Öğrencilerimize vermek zorunda olduğumuz kavramlar, bilgiler nelerdir? Yurttaşlık için gerekli ve bütün mesleklere yararlı kavram ve bilgiler.

Halk eğitimi için Komitenin ilkokullarla ilgili olarak sunduğu programı bütünüyle benimsiyorum: Okumayı, hesap yapmayı, ölçme biçmeyi öğrenmek, ahlâk ilkeleri, Anayasa, ev ve köy ekonomisi üstüne derli toplu bilgiler edinmek, bellek yetilerini geliştirip onda özgür ulusların ve Fransız Devriminin tarihi ile ilgili güzel hikâyelerin yer etmesine çalışmak. İşte, her yuttaş için gerekli şeyler. İşte, herkese borçlu olduğumuz öğretim!

Buraya kadar, toplu halde eğitimi tamamlayan çeşitli alışkanlıklar üstünde durdum. Bununla birlikte, insanın bütün yaşamı üstünde büyük etkisi olan mânevî alışkanlıktan, yani dinden söz etmedim henüz. Bu nazik konu ile ilgili olarak, neyin daha iyi olduğu üstünde söz etmek, neyin mümkün olabileceği üstünde söz etmekten daha kolaydır.

Çocuğun, sağlıklı alışkanlıklar edinmesi gereken bir varlık olduğu ilkesine dayanarak şunu istiyor ve diyorum ki, o yaşta çocuğa dinden söz edilmesin. Çünkü, bugüne kadar olduğu gibi, in-

sanda alışkanlıktan gelen bir din duygusu olsun istemiyorum.

Bu önemli seçenek, bence, aklın en akıllı bir eylemi olmalıdır.

Halk eğitimi boyunca çocuğun, sadece evrensel ahlâk bilgileri edinmesini isterdim. Yoksa, şu bu özel inancın bilgilerini değil.

İsterdim ki, çocuk, oniki yaşında toplum hayatına yeniden katıldığı zaman, düşüne taşına bir dini benimsesin. Bana göre, çocuğun ancak düşünebildiği zaman, bir seçim yapması gerekir...

Buraya kadar üstünde durduğum konuyu, eğitim açısından ele aldım: Şimdiyse onu bir başka önemli açıdan ekonomi politik açısından ele alacağım...

Yoksulluktan doğan sıkıntıları azaltmak, zenginliğin yersiz israflarını kısıtlamak, bütün kurumların yönelmesi gereken bir amaçtır. Ama bu yolda rehberimiz adalet ve ölçü olmalıdır. Bu yolda adım adım ilerlenebilir ancak. Sarsıcı her çeşit çareden kaçınmak gerek...

Kısacası, yoksulun çocuğu, zenginin sırtından geçinecektir. Bununla birlikte, herkes adaletli bir oranda yardımda bulunacak. Öyle ki, yoksul, gördüğü iyiliği aşağılanmadan görecektir..

DEVRİMCİ YÖNETİM İLKELERİ ÜSTÜNE

Yıldırı diktatörlüğünün yasası olan Billaud - Varennes kararnamesinden bir ay kadar sonra, Robespierre, Millet Meclisinde, yıldırının zorunluluğu üstünde duruyor. Bu, Halk Kurtuluş Komitesi adına, Hoşgörücüler'*in (İndulgents) saldırısına karşı verilen sert bir cevaptır.*

Başarı, güçsüz ruhları uyutur, güçlü ruhları kamçılar.

Bırakalım Avrupa ve tarih, Toulon[1] mucizelerini övüp dursunlar, biz özgürlüğe yeni zaferler hazırlıyalım.

Cumhuriyet'in savunucuları Caesar'ın ödeyişini benimsiyorlar: *Yapılacak işler kaldığı sürece, hiçbir şey yapılmamış* olduğuna inanıyorlar. Ama bizim var gücümüzle uğraşmamızı gerektiren daha nice tehlikeler var.

Toulon kenti, 19 Kasım'da İngilizlerden geri alınmıştı.

İngilizleri ve hainleri yenmek bizim askerlerimiz için kolay bir şeydir. Daha önemli ve daha güç olan bir şey varsa o da, özgürlüğümüzü çekemiyen bütün düşmanlarımızın entrikalarını bozmak, kamu esenliğinin dayanması gereken bütün ilkelerin başarısını sağlamaktır.

Sizin Halk Kurtuluş Komitesi'ne düşen ilk görevler bunlardır işte.

Önce, devrimci yönetimin ilkelerini ve bu yönetimin gerekliliğini açıklayacağız, sonra da, bu yönetimi daha doğuşunda felce uğratmaya yönelen nedeni göstereceğiz.

Devrimci yönetim kuramı, onu getiren devrim kadar yenidir. Onu, ne bu devrimi daha önceden farketmeyen politika yazarlarının kitaplarında arayalım, ne de zorbaların yasalarında. O zorbalar ki, güçlerini rahat rahat kullanmakta ve bunun yasallığını aramaya pek yanaşmamaktadırlar. Onun için, devrimci yönetim, aristokrasi için bir ürküntü konusu, ya da insan onuruna dokunan bir metin; zorbalar için bir kepazelik; birçok kimse için de bir bilmecedir. Hiç olmazsa iyi yurttaşları kamu yararı ilkelerine bağlamak amaciyle bunu herkeselere açıklamamız gerekir.

Hükümetin görevi ulusun manevî ve maddî güçlerimi, kuruluşunun amacına yöneltmektir.

Meşrutiyet hükümetinin amacı Cumhuriyet'i korumak: Devrimci hükümetinki ise Cumhuriyet'i kurmaktır.

Devrim, özgürlüğün düşmanlarına karşı savaşıdır: Anayasa, düşmanlarının hakkından gelmiş, yumuşak başlı özgürlük rejimidir.

Devrimci hükümetin olağanüstü bir çabaya ihtiyacı vardır. Çünkü, savaştadır. Daha düzensiz, daha esnek kurallara bağlıdır. Çünkü, içinde bulunduğu koşullar fırtınalı ve değişkendir. Özellikle de, yeni ve geciktirilmeye gelmez tehlikeleri önlemek için, durmadan yeni ve ayak üstü şipşak çarelere başvurmak zorundadır.

Meşrutiyet hükümeti, başlıca yurttaş özgürlüğüyle, devrim hükümeti ise kamusal özgürlükle uğraşır. Meşrutiyet rejiminde, bireyleri devlet gücüne karşı korumak yeterken, devrim yönetiminde, devlet gücünün kendisi, kendine saldıran bütün komploculara karşı nefsini savunmak zorundadır.

Devrim hükümeti, iyi yurttaşları korumak, halk düşmanlarını da yoketmekle görevlidir.

Bu kavramlar, devrimci dediğimiz yasaların kökenini ve özünü açıklamaya yeter. Bu yasaları keyfilik veya zorbalıkla niteliyenler, onları karşıtlarıyla karıştırmaya çalışan aptal veya ahlâksız sofistlerdir. Bunlar barışla savaşı, sağlıkla hastalığı aynı rejime bağlamak istiyorlar; ya da, daha doğrusu, zorbalığın dirilmesinden ve yurdun yokolup gitmesinden başka bir şey istemiyorlar. Anayasa hükümlerinin kelimesi kelimesine uygulanmasından dem vuruyorlarsa, onları çiğnemek için vuruyorlar, hem de hiçbir ceza görmeden. Hiçbir tehlikeye düşmeden Cumhuriyet'i beşiğinde boğmak için, onu birtakım dumanlı özdeyişlerle - kendilerinin yakalarını sıyırabilecekleri özdeyişlerle - sıkı sıkıya bağlamaya çalışan alçak katillerdir bunlar.

Anayasa gemisi sittin sene gemi tezgâhında

kalmak için yapılmadı. Ama, onu, azgın fırtınalar ortasında ve ters rüzgârlara kaptırarak mı denize indirmek gerekiyordu? Yapımına karşı çıkan zorbalarla kölelerin istedikleri buydu. Ama, Fransız halkı, her şeyin süt limana dönmesini bekleyin demişti[1]. Aristokrasinin ve federalizmin yaygaralarını bir anda susturan o oybirlikli dilekleri, her şeyden önce onu düşmanlarından kurtarmayı emretmişti.

Tanrıların tapınakları, onları kirleten insanlara sığınak olsun diye yapılmadığı gibi; Anayasa da, onu ortadan kaldırmaya çalışan zorbaların komplolarını korumak için yapılmamıştır.

Devrimci yönetim yürüyüşünde, davranışında, olağan yönetimlerden daha etkin, daha özgür olmak zorunda ise, bu demek midir ki, daha az haklı, daha az yasaldır? Hayır. Onun dayanağı, yasaların en kutsalı olan halkın esenliği, sıfatların en su götürmezi olan ihtiyaçtır.

Devrim yönetiminin, aynı zamanda, adalet kavramından ve kamu düzeninden çıkarılan kuralları vardır. Onun anarşiyle ortak bir yanı olmadığı gibi düzensizlikle de yoktur. Tam tersine onun amacı, yasa yönetimini getirmek ve güçlendirmek için, anarşiyi de düzensizliği de ortadan kaldırmaktır.

Devrim yönetimi, kamu özgürlüğünü tehlikeye düşürmeden sıkı sıkıya uygulanabileceği durumlarda, olağan ve genel ilkelere yaklaşmalıdır.

Konvansiyon Meclisi 1793 Anayasasının ancak barışta uygulanacağına karar vermişti.

Gücünün ölçüsü, komplocuların gözüpekliği veya kalleşliği olmalıdır. Kötülere karşı ne kadar korkunç ise, iyilere karşı da o kadar kayırıcıdır. Koşullar onu birtakım zorunlu tedbirler almaya zorladığı ölçüde, boşu boşuna özgürlüğü kısıtlayan, özel çıkarları inciten, üstelik halka da hiçbir yararı dokunmayan tedbirlerden kaçınmalıdır.

Devrimci hükümet gemisi iki kayalık arasında, güçsüzlükle gözüpeklik, ılımcılıkla aşırıcılık arasında yol almak zorundadır. Bekârete göre kudretsizlik ne ise, ılımcılık da ölçülülüğe göre odur. Şişmanlık sağlıktan ne kadar uzaksa, aşırıcılık da enerjiden o oranda uzaktır.

Zorbalar bizi ılımcılık yollarıyla köleliğe doğru gerisin geri götürmeye çalışmışlardır hep; kimi zaman da tam karşıt uca itmek istemişlerdir. İki uç aynı noktaya varır. İnsan ister amacın berisinde veya ötesinde olsun, yine de amaca ulaşamamaktadır. Hiçbir şey federalizm havarisine, tek ve evrensel Cumhuriyet'in[1] vakitsiz savunucusu kadar benzemiyor. Kıralların dostu ile insanlığı suçlayan savcı, çok iyi anlaşırlar kendi aralarında. Muskalarla donanmış yobaz ile, dinsizliği savunan bağnaz arasında çok benzerlikler vardır. Demokrat baronlar, Coblentz markisinin kardeşleridir; ve kimi zaman kırmızı bereliler, sanıldığından da-

---

Federalizm, Girondin'lere bağlı bazı bölgelerin Konvansiyon hükümetine karşı ayaklanması idi. Buna karşılık, Hebertistler arasında, çoğu zaman, bütün dünyayı kapsıyan bir kurtuluş savaşından yana istekler ağır basıyordu.

ha çok kırmızı topuklulara (aristokratlara) yakındırlar.

Hükümetin, işte asıl burada son derece tetik davranmaya ihtiyacı vardır. Çünkü, özgürlük düşmanları, hükümetin yalnız yanılgılarını değil, en akıllıca tedbirlerini bile onun aleyhine çevirmek için pusuda bekliyorlar. Hükümet aşırılık denen şeye mi yükleniyor? Özgürlük düşmanları hemen ılımcılık ve aristokrasiyi yüceltmeye kalkıyorlar. Bu iki canavarın yakasına yapışınca da bütün güçleriyle onu aşırıcılığa iteliyorlar. İyi yurttaşların coşkun çabalarını saptırma yolundaki çarelerine göz yummak tehlikelidir. Aldattıkları iyi yurttaşları umutsuzluğa düşürmek ve işkencelere uğratmaksa daha da tehlikelidir. Bu kötü yollardan biriyle Cumhuriyet çırpına çırpına can verir; öbürü ile de bitkinlikten yokolup gider.

Ne yapmalı peki? Kalleşçe sistemler koyan suçluların yakasına yapışmalı; yanılgılarında bile yurtseverliği korumalı; yurtseverleri aydınlatmalı ve halkı durmadan, haklarını koruyacak, kaderine sahip çıkacak düzeye yükseltmeli.

Bu kuralı benimsemezseniz, her şeyi yitirirsiniz.

Aşırı bir yurtseverlik ateşi ile yurttaşlık duygusunun hiçliği veya ılımcılık batağı arasında bir seçme yapmanız gerekse, duraksamanın hiç yeri yoktur. Özsu ile dolup taşan bir beden, bir cesetten çok daha fazla olanaklar sağlar.

Yurtseverliği tedavi edelim derken onu öldürmekten kaçınalım özellikle.

Yurtseverlik, özünden ateşlidir: Kim yurdunu soğuk bir sevgiyle sever? Yurtseverlik, özellikle basit insanların, yurdu ilgilendiren bir davranışın politik sonuçlarını, nedenlerine göre hesaplıyamıyan insanların paylaştığı bir sevgidir. Hangi yurtsever vardır ki, en aydını bile, hayatında hiç yanılmamış olsun? E, peki, iyi niyetli ılımlıların ve alçakların varlığını kabul ediyorsak, neden iyi niyetli, bazen övülesi bir duygunun çoşturduğu yurtseverlerin varlığını kabul etmiyelim? Devrim hareketinde, ölçülülüğün çizdiği o tam çizgiyi aşanların hepsine câni gözüyle bakacak olursanız, kötü yurttaşlarla birlikte, özgürlüğün bütün doğal dostlarını, sizin kendi dostlarınızı ve Cumhuriyet'in bütün desteklerini aynı kara listeye sokmuş olursunuz. Zorbalığın becerikli ajanları, onları aldattıktan sonra, suçlayacaklar, belki de yargılayacaklardır.

Bütün bu küçük ayrıntıları kim birbirinden ayırt edecek? Bütün karşıt aşırılıklar arasındaki sınırı kim çizecek? Yurt ve doğruluk sevgisi. Kıraallarla düzenbazlar bu sınır çizgisini ortadan kaldırmaya çalışacaklardır. Onların ne akılla ilişkisi vardır, ne de doğrulukla.

Devrimci hükümetin görevlerini gösterirken, tehlikelerine de işaret ettik. Devrim hükümetinin gücü ne denli büyük olursa, eylemi de o ölçüde özgür ve hızlı olur, o ölçüde de, iyi niyetle yönetilmesi gerekir. Kirli ve kalleş ellere düştü mü, özgürlük diye bir şey kalmaz. Özgürlük adı, karşı - devrim için bir bahane, bir özür olur; enerjisi de şiddetli bir zehir etkisini taşır.

Onun için değil mi ki, Fransız halkı güvenini,

Ulusal Meclisin kendisinden çok, onun soylu davranışına bağlamıştır.

Halk bütün gücünü sizlerin ellerinize bırakmakla, hükümetinizin yurtseverlere iyi olduğu kadar, yurt düşmanlarına karşı amansız davranmasını beklemiştir. Aynı zamanda sizlere, yurt düşmanlarını ezmek için bütün cesaret ve politikanızı kullanmak; özellikle de, kendi aranızda, büyük kaderinizi gerçekleştirmek için ihtiyacınız olan birliği sürdürme görevini yüklemiştir.

Fransız Cumhuriyetinin kuruluşu hiç de bir çocuk oyunu değildir. Gelgeç heveslerin veya tasasızlığın eseri olmadığı gibi, bütün özel isteklerle devrim öğeleri arasındaki çatışmanın beklenmedik bir sonucu da olamaz. Güç kadar, bilgelik de, dünyanın kuruluşunda ağır basmıştır.

Kendi içinizden çıkan üyelere yurdun kaderine göz kulak olmak gibi korkunç bir görev yüklerken, gücünüz ve güveninizle onlara destek olmayı bir yasa kabul etmiş oluyorsunuz kendinize. Eğer, devrimci hükümet, bütün halk temsilcilerinin enerjisi, ışığı yurtseverliği ve yakınlığı ile desteklenmezse, üstüne saldıran Avrupa'nın ve dört bir yanından baskı yapan özgürlük düşmanlarının çabalarına karşı, onlarla orantılı nasıl bir tepki gücü gösterebilir?

Yuf olsun bize, düşmanlarımızın kalleşçe telkinlerine ruhumuzu açarsak eğer! O düşmanlar ki, bizi, birbirimizden ayırarak yenebilirler ancak. Yuf olsun bize, birliğimizi pekiştirecek yerde gevşetirsek; özel çıkarlar, incinen boş gurur, vatan ve

gerçek adına seslerini yükseltirlerse, yuf olsun bize!

Ruhlarımızı, cumhuriyetçi erdemlere, antik çağın örneklerine yaraşır düzeye yükseltelim. Themistokles, Yunan donanmasına komuta eden generalden çok daha akıllı idi: Bununla birlikte, yurdun kurtulması ile ilgili bir eski görüşe verdiği cevap üzerine, kendini dövmek için sopasını kaldıran komutana, Themistokles sadece «Vur ama, dinle» demekle yetindi ve Yunanistan Asya zorbalarını altetti. Scipion bir başka Roma generalinden farksızdı: Annibal'i ve Kartaca'yı yendi, düşmanının buyruğu altında hizmet görmeyi bir onur saydı. Ey büyük yürekli insanların erdemi! bütün o boş gurur çırpınmaları, küçük ruhların bütün o kendini beğenmişliği nedir senin önünde? Sen ey erdem, bir cumhuriyeti yönetmekten daha mı az gereklisin, onu kurmaya? Ey yurt, Fransız halkının temsilcileri üstündeki hakları, Yunanistan ve Roma'nın generalleri üstündeki haklarından daha mı az? Ne diyorum, aramızda devrimci yönetim görevleri artık yorucu çabalar istiyen birtakım ödevler değil de, açgözlülük konusu olursa eğer, cumhuriyet çoktan elden kaçmış demektir.

Ulusal Meclis otoritesinin bütün Avrupa'ca saygı görmesi gerek. Meclisin gücünü azaltmak, hiçe indirmek için zorbalar politikalarının bütün olanaklarını kullanıyor, bütün hazinelerini ortaya döküyorlar. Konvansiyon Meclisinin kendi öz hükümetini, Londra hükümetine ve Avrupa saraylarına yeğ tutması için kesin karar vermesi gerekir. Çünkü, Meclis yönetmedi mi, zorbalar yönetecektir...

CUMHURİYET'İN İÇ YÖNETİMİNDE KONVANSİYON MECLİSİNE ÖNDERLİK ETMESİ GEREKEN POLİTİKA AHLÂKININ İLKELERİ

Saint-Just'ün, Hebertiste ve Danton'cularla ilgili raporlarından bir ayı aşkın bir zaman sonra Robespierre'in, fesat ocaklarına karşı açtığı savaşın öğretisini saptayan büyük söylevidir bu. Halk Kurtuluş Komitesi adına verilen bu söylev, aynı zamanda, Robespierre Cumhuriyeti'nin bir taslağıdır.

Halkın temsilcisi yurttaşlar!

Bir süre önce, dış politikamızın ilkelerini açıkladık: Bugün de iç politikamızın ilkelerini açıklıyacağız.

Uzun süre, birbirine karşıt fesat ocaklarının hareketine adetâ kendimizi kaptırmışçasına, gelişigüzel yürüdükten sonra, Fransız halkının siz temsilcileri, soylu bir davranış gösterdiniz ve bir hükümet kurdunuz sonunda. Ulusun alınyazısında birden oluşuveren değişiklik, ulusal temsilde meydana gelen yenileşmeyi Avrupa'ya ilân etti. Ama, kabul etmek gerekir ki, konuştuğum şu ana kadar,

hazırlamaya vakit bulamadığımız kesin bir kuram yerine, iyilik aşkı ve yurt ihtiyaçlarıyla ilgili duygularımızla hareket ettik.

Devrimin amacını ve varmak istediğimiz noktayı açıkça belirlememizin zamanı gelmiştir. Bizleri amacımızdan uzaklaştıran engelleri de, ona varmak için tutmamız gereken yolları da kendimize açıklamanın zamanı gelmiştir: Hep gözden kaçmış görünen basit ama önemli bir düşüncedir bu. Peki, alçak ve ahlâksız bir hükümet, onu gerçekleştirmeyi nasıl alabilirdi göze? Bir kıral, burnu havalarda bir senato, bir Sezar, bir Cromwell, tasarılarını, her şeyden önce, bir din perdesi ile örtmek, bütün kötülüklerle uzlaşmak, partileri okşamak, iyi insanların partisini ezmek, kalleşçe özlemlerine ulaşmak için halkı baskılar altında tutmak ya da aldatmak zorundadırlar. Yerine getirmemiz gereken daha büyük bir görevimiz olmasaydı, burada bir fesat komitesinin veya yeni bir aristokrasinin çıkarlarını savunmak söz konusu olsaydı, ahlâksızdan da öte cahil olan birtakım yazarlar gibi biz de, Fransız Devrim planının Tacitus'un ve Machiavelli'nin kitaplarında kelimesi kelimesine yazılı olduğuna inanır ve halk temsilcilerinin ödevlerini Augustus'un, Tiberius'un ve Vespasianus'un tarihinde, hattâ bazı Fransız yasacılarının tarihinde arardık. Çünkü, bütün zorbalar, kalleşlik ve kalpsizlikte aşağı yukarı ufak tefek farklarla benzerler birbirlerine.

Biz bugün bütün dünyaya politik sırlarımızı açıyoruz. Tâ ki, bütün yurt dostları aklın ve kamu çıkarının sesine kulak verebilsin; tâ ki, Fransız

ulusu ve onun temsilcileri, gerçek ilkelerinin ulaşabildiği bütün dünya ülkelerinden saygı görebilsin; tâ ki, her zaman başka düzenbazların yerini almaya çalışan düzenbazlar, kolay, ama şaşmaz kurallara göre hüküm giyebilsinler.

Özgürlüğün kaderini, gelip geçici insanların eline değil, sonsuz olan doğrunun eline bırakmak için sıkı tedbirler almalıdır. Öye ki, hükümet halkın çıkarlarını unuttuğu, ya da, hayatın doğal akışı gereği, ahlâksız insanların eline düştüğü zaman, kabul edilen ilkelerin ışığı altında ihanetler açığa çıkabilsin ve her yeni fesat ocağı,yalnız suç düşüncesi karşısında yokolup gitsin.

Ne mutlu bu noktaya varabilen halka! Çünkü, ona karşı ne denli haksızlıklar hazırlanırsa hazırlansın, özgürlüğün güvencesi olan sağduyu, halkın sağduyusunun ağır bastığı bir durum ne olanaklar sağlamaz ki!

Nedir yöneldiğimiz amaç? Barış içinde özgürlük ve eşitlikten yararlanmak; sonsuz adalet yönetimini kurmak. O adalet ki, yasaları, mermer ve taş üstüne değil, bütün insanların yüreğine kazılmıştır, hattâ onları unutan kölenin ve hiçe sayan zorbanın yüreğine.

Biz öyle bir düzen istiyoruz ki, orada bütün aşağılık ve kıyıcı tutkular, yasalarla zincire vurulsun, iyi ve cömert tutkular uyandırılsın; orada, şan şerefi hakketme ve yurda hizmet etme istekleri yürekleri sarsın; üstünlükler eşitlikten doğsun; orada, yurttaş yüksek görevliye, yüksek görevli yurttaşa, halk da adalete bağlı olsun; yurt herkesin rahatlığını sağlasın ve insan tekleri yurdun esenli-

ğinden, şan şerefinden koltukları kabara kabara yararlansın; bütün ruhlar, cumhuriyetçi duyguların sürekli alışverişi ve büyük bir ulusun saygısını kazanma ihtiyacı içinde yücelsin; orada, sanatlar, kendilerini soylulaştıran özgürlüğü süslesin; ticaret, yalnız birkaç firmanın korkunç servetinin değil, halkın zenginlik kaynağı olsun.

Biz memleketimizde, bencilliğin yerine ahlâkı, törelerin yerine ilkeleri, basma kalıp nezaket kuralları yerine ödevleri, modanın zorbalığı yerine aklın egemenliğini koyacağız. Bahtsızlığı değil kötülüğü hor göreceğiz. Mertliği küstahlığa, ruh yüceliğini boş gurura, şan şerefi para aşkına yeğ tutacağız. Kibar insanlarla değil, iyi insanlarla düşüp kalkacağız. Düzenbazlığa değeri, parlak nüktelere yeteneği, gösterişe gerçeği üstün tutacağız. Zevk düşkünlüğünün sıkıntısı yerine, mutluluğun büyüsüne kaptıracağız kendimizi. Büyüklerin küçüklüğü yerine insanın büyüklüğünü koyacağız. Sevimli, havaî ve sefil bir halk yerine, gönlü yüce, güçlü ve mutlu bir halk getireceğiz; yani kırallığın bütün kötülükleri ve maskralıkları yerine, cumhuriyetin bütün erdemlerini ve mucizelerini getireceğiz.

Kısacası, doğanın isteklerini yerine getirmek, insanlığın kaderini gerçekleştirmek, felsefenin vaatlerini tutmak, o uzun cinayet ve zorbalık yönetiminin alın yazısıyle bir ilgisi olmadığını göstermek istiyoruz. Eskiden, köle uluslar arasında ünlü olan, bütün özgür ulusları kendi yüceliğiyle gölgede bırakan Fransa, uluslara örnek olsun, zorbaları yıldırsın, dünyaya onur versin! Eserimizi kanımızla damgalayarak, hiç olmazsa, evrensel mutluluğun

doğuşunu görebilmek istiyoruz... İşte bizim özlemimiz, amacımız.

Hangi yönetim gerçekleştirebilir bu tasarıları? Yalnız demokratik veya cumhuriyetçi bir yönetim: Bu iki kelime, halk dilinde uğradığı bozulmalara rağmen, eş anlamlıdır. Çünkü, aristokrasi nasıl cumhuriyet değilse, kırallık da değildir. Demokrasi, halkın sürekli olarak toplandığı, kendi başına bütün kamu işlerini düzenlediği bir düzen olmadığı gibi, halkın yüzbin bölüğünün, birbirinden ayrı, aceleye gelen ve birbirine karşıt tedbirlerle bütün ulusun kaderi üstünde karar verebileceği bir düzen de değildir: Böylesi bir yönetim hiç olmadı. Olsa bile, halkı gerisin geri zorbalık düzenine götürmek için olabilirdi.

Demokrasi, kendi eseri olan yasalarla yönetilen halkın, bütün yapabileceğini kendinin yaptığı, kendi yapamadığını da temsilcilerine yaptırdığı bir düzendir.

Buna göre, politik davranış kurallarını demokratik yönetim ilkelerinde aramamız gerekiyor.

Ama, içimizde demokrasiyi kurmak ve güçlendirmek için, zorbalığa karşı özgürlük savaşını sona erdirmek ve devrim fırtınalarını mutlu bir yoldan atlatmamız gerek: sizlerin kurduğu devrim sisteminin amacı budur işte. Onun için, davranışınızı, Cumhuriyetin hâlâ içinde bulunduğu fırtınalı koşullara göre ayarlamalısınız. Devrimci planınız da, demokrasinin genel ilkeleriyle pekiştirilmiş devrimci yönetim anlayışının bir sonucu olmalıdır.

Peki, demokratik veya halkçı yönetimin temel ilkesi, yani, onu destekliyen ve harekete getiren il-

ke nedir? Erdemdir. Yunanistan ve Roma'da bunca harikalar yaratan ve cumhuriyetçi Fransa'da daha da şaşırtıcı harikalar yaratması gereken kamusal erdemden söz ediyorum, yurt ve yasa sevgisinden başka bir şey olmayan erdemden.

Ama, Cumhuriyetin veya demokrasinin özü eşitlik olduğuna göre, sonuç olarak bundan, yurt sevgisinin ister istemez eşitlik sevgisini kapsadığı anlamı çıkar.

Şurası da su götürmez ki, bu yüce duygu, kamu yararını bütün özel yararlara üstün tutmayı gerektirir. Bundan şu sonuç çıkar: Yurt sevgisi, bütün erdemlerin varlığını gerektirir ayrıca, ya da onları yaratır: Çünkü, erdemler fedakârlık yaratabilen ruh gücünden başka nedir ki? Örneğin, cimriliğin ve tutkuların kölesi olan insan, tapındığı putu, yurt uğrunda kurban edebilir mi?

Erdem, yalnız demokrasinin ruhu olmakla kalmaz, demokrasi yönetiminde var olabilir ancak. Krallık yönteminde, yurdu sevebilen, bundan ötürü de erdeme ihtiyacı olmayan bir tek kişi vardır: O da kıraldır. Şundan ötürü ki, kıral eyaletlerinin bütün halkı içinde yurdu olan tek insandır. Hiç değilse eylemde egemen değil midir kıral? Halkın yerini almıyor mu? Peki, yurt dediğimiz, yurttaşı ve egemen halkın üyesi olduğumuz memleket değilse nedir?

Aynı ilkenin bir sonucu olarak, aristokratik devletlerde, *yurt* kelimesi, ancak egemenliği ellerine geçirmiş olan soylu aileler için bir şeyler ifade etmektedir.

Yalnız demokraside devlet gerçekten, onu meydana getiren bütün bireylerin yurdudur ve kendi davasına, yurttaş sayısı kadar candan savunucu bulabilir. İşte özgür ulusların, başka uluslar karşısındaki üstünlüklerinin kaynağı. Atina ve İsparta, Asya zorbalarını yendiyse; İsviçre, İspanya ve Avusturya zorbalarını altettiyse, bunun nedenini başka yerde aramamalı.

Ama Fransızlar, bütün insanları eşitliğe ve yurttaş haklarının bütünlüğüne çağırarak, gerçek demokrasiyi kuran ilk ulustur. Bana kalırsa, Cumhuriyet'e karşı birleşen bütün zorbalar, bu nedenden yenilgiye uğrayacaklardır.

Demin açıkladığımız ilkelerden büyük sonuçlar çıkarabiliriz bu andan itibaren.

Cumhuriyet'in ruhu erdem ve eşitlik; amacınız da Cumhuriyet'i koruyup güçlendirmek olduğuna göre, ilk politik davranış kuralınız, bütün çabanız eşitliğin korunması ve erdemin geliştirilmesi yönünde olmalıdır. Çünkü, yasacının yapacağı ilk iş, hükümet ilkesini güçlendirmektir. Böylece, yurt sevgisini ateşlendirmeye, töreleri arındırmaya, ruhları yüceltmeye, insan tutkularını kamu yararına çevirmeye yönelen ne varsa hepsini benimsemek ve saptırmak zorundasınız. Onları aşağılık kişisel bencillikte toplamaya, küçük şeylere aşırı sevgi, büyük şeylere tiksinti uyandırmaya yönelen her şeyi önlemelisiniz. Fransız devrim sisteminde, ahlâka aykırı olan her şey politikaya da aykırıdır, baştan çıkarıcı ne varsa hepsi devrim düşmanıdır Gevşeklikler, kötülükler, önyargılar kırallığın yoludur. Çoğu zaman, belki eski alışkanlıkların bas-

kısı, yanlış düşüncelerin ve korkakça duyguların etkisi altında kalmış olan bizler, kendimizi aşırı enerjiden çok, aşırı gevşekliklere karşı savunmamız gerekmektedir. Belki de önlememiz gereken en büyük tehlike, çabalarımızda aşırıya kaçmamız değil, iyilikten usanç duymamız, cesaretimizden korkmamızdır. Onun için cumhuriyetçi yönetimin gücünü gevşetecek yerde, durmadan artırmaya bakın. Hiçbir aşırılığı haklı göstermeye niyetim olmadığını söylememe gerek yok burada. İnsanlar, en kutsal ilkeleri kötüye kullanırlar. Durum ve koşullardan yararlanmak, fırsatları kaçırmamak, çareleri seçmek hükümetin bilgeliğine kalmış bir iştir. Çünkü, bilgelik nasıl erdeme bağlı ise, büyük işleri hazırlamanın yolu da, onları yapma yeteneğine bağlıdır, hem de sıkı sıkıya.

Fransız Cumhuriyetini, Isparta cumhuriyetinin kalıbına dökmek niyetinde değiliz. Ona, ne manastırların sertliğini, ne de kokuşmuşluğunu vermek istiyoruz. Demin, devrimci yönetimin ahlâksal ve politik ilkesini bütün arılığı içinde sunduk. Sizi dört bir yanınızdan saran bütün tutku fırtınaları, entrika fırtınaları ortasında size yol gösterecek bir pusulanız var demektir elinizde. Bütün yasalarınızı, sizlere sunulan bütün önerileri deneyebilecek bir denek taşına sahipsiniz. Onları, bu ilke ile karşılaştırarak, büyük kurultayların olağan tehlikelerini; beklenmedik, aceleye gelen, tutarsız ve çelişken tedbirlerden doğacak tehlikeleri önliyebilirsiniz bundan böyle. Bütün işlemlerinize, dünya yüzünün ilk halk temsilcilerini müjdeleyen bütünlüğü, birliği, bilgeliği ve soyluluğu verebilirsiniz.

Demokrasi ilkesinin kolay elde edilecek sonuçlarını ayrıntılarıyle sayıp dökmenin gereği yok. Asıl açıklanması gereken şey, yalın ve verimli ilkenin kendisidir.

Cumhuriyetçi erdem, halka ve hükümete göre ele alınabilir: Bu erdem halk için de, hükümet için de zorunludur. Hükümet erdemden yoksun olduğu zaman, halkın erdemi dayanılacak bir güç olarak kalır. Ama halkın kendisi bozuldu mu, özgürlük çoktan elden gitmiş demektir.

Bereket versin ki, aristokrasinin peşin yargılarına rağmen, erdem halk için doğal bir şeydir. Bir halk, yavaş yavaş karakterini ve özgürlüğünü yitirir de, demokrasiden aristokrasiye veya krallığa geçerse, o zaman gerçekten bozulmuş olur. Bu, politik bütünün yaşlana yıprana ölümü demektir. Dörtyüz yıllık parlak bir dönemden sonra mal mülk hırsı, Lykurgos'un yasalarıyle birlikte töreleri de Isparta'dan kovulduğu zaman, Agis onları yeniden koymaya çalıştı ise de, ömrü bu işe yetmedi. Demosthenes istediği kadar Philippos'a cephe alsın, Philippos, yozlaşmış Atina'nın kötü alışkanlıkları içinde Demosthenes'ten daha zorlu hatipler buldu. Atina'da, Miltiades ve Aristides zamanındakinden daha kalabalık bir halk vardı. Ama Atinalı diye kimse yoktu artık. Brutus'un zorbayı öldürmüş olmasının ne önemi vardı? Zorbalık hâlâ insanların içinde, Roma da artık yalnız Burutus'ta yaşıyor. Ama bir ulus, olağanüstü bir cesaret ve akıl çabası göstererek zorbalığın zincirlerini koparıp onları özgürlüğe sunduğu; yüreğinin sağlamlığı ile adetâ ölümün pençesinden kurtulup gençli-

ğin bütün gücüne kavuştuğu: sarsılmaz kale duvarlarının, kendine karşı silâhlanmış zorba ordularının durdurmadığı o yerine göre duygulu ve gururlu, gözüpek ve yumuşak başlı bu ulus yalnız yasa karşısında durduğu zaman, eğer alınyazısının gereğini tezelden yerine getirecek yeteneğe ulaşamamışsa, bunun suçu olsa olsa kendini yönetenlerde olabilir.

Zaten denebilir ki, bir bakıma doğruluk ve eşitliği sevmek için, halkın büyük bir erdeme ihtiyacı da yoktur. Bunun için halkın kendi kendini sevmesi elverir.

Ama, kamu görevlisi, kendi çıkarını halkın çıkarına, iktidar gururunu eşitliğe kurban etmek zorundadır. Yasanın, özellikle, kendi organına yüksekten seslenmesi gerekir. Hükümet, bütün partileri yasa ile dengede tutabilmek için, kendine baskı yapmalıdır. Halkın kurduğu bir temsil kurulu, bir üstün otorite varsa eğer, kamu görevlilerini durmadan gözetlemek ve dizginlemek ona düşer. Ama bu otoriteyi kendi erdemi dizginlemezse, kim dizginliyebilir? Kamu düzeninin bu kaynağı yüksek olduğu ölçüde temiz olmak zorundadır. Temsilciler kurulu, her şeyden önce kendi yüreğinde genel kamu çıkarı dışında hiçbir özel çıkar tutkusu yaşatmamaya bakmalıdır. Ne mutlu, ödevleri kadar şan şereflerini ve çıkarlarını özgürlük davasına bağlayabilen temsilcilere!

Bütün bunlardan bir gerçek çıkıyor ortaya. O da şudur: Halk yönetiminin niteliği, halka karşı güvenli, kendine karşı sert olmaktır.

Cumhuriyet gemisini fırtınasız bir havada yü-

rütecek olsaydınız, kuramımızı daha fazla açıklamaz, bu kadarla yetinirdim. Ama, fırtına gümbürdüyor ve içinde bulunduğunuz devrim durumu sizlere bir başka görev yüklüyor.

Fransız devriminin temelindeki bu temizlik, amacındaki bu yüceliktir, gücümüzü de güçsüzlüğümüzü de yapan. Gücümüzü yapıyor, çünkü, bize yalana karşı doğrunun üstünlüğünü ve kamu çıkarının özel çıkarlara karşı (korunma) haklarını veriyor. Güçsüzlüğümüzü yapıyor, çünkü, bütün ahlâksızlıkları, için için halkı soymayı kuranları, özgürlüğü kendi başlarına gelmiş bir belâ gibi savuşturmaya bakanları, devrimi bir meslek, Cumhuriyet'i de bir av olarak benimseyenleri yeniden birleştiriyor bize karşı. Daha başlangıçtan bizi yarı yolda bırakan bunca doymak bilmez aç gözlü insan işte bu nedenden ötürü safımızdan ayrıldı. Çünkü yola çıkarken aynı amaca varmak niyetinde değildiler. Sanki, doğanın üstünde egemenlik kurmak için çarpışır durmada gösterilen iki karşıt güç, insanlık tarihinin bu büyük döneminde, dünyanın alın yazısını geri dönmemecesine çizmek için, birbiriyle döğüşüyor ve sanki Fransa bu korkunç dövüşe sahne oluyor. Dışarıda bütün zorbalar bizi kıskaç içine almışlar. İçeride de zorbalığın dostları elbirliği etmişler: Cinayetleri, umut diye bir şey bırakmayıncaya kadar elbirliği edecek. Ya Cumhuriyet'in içeride ve dışarıdaki düşmanlarını boğacağız, ya da Cumhuriyet'le birlikte yok olup gideceğiz. Bu durumda politikanızın ilk kuralı, halkı akıl, düşmanları da yıldırı yolu ile yönetmek olmalıdır.

Halk hükümetinin dayanağı, barışta erdem ise eğer, devrim içinde de hem erdem hem *yıldırı*dır: Gerçekten de, erdemin olmadığı yerde yıldırı kıyıcıdır, yıldırının olmadığı yerde de erdem güçsüzdür. Yıldırı, tetikte duran, sert, yumuşama bilmez bir adaletten başka bir şey değildir. Demek ki, yıldırının kaynağı erdemdir. Yıldırı, yurdun en geciktirilmeye gelmez ihtiyaçlarına uygulanan özel bir ilkeden çok, genel demokrasi ilkesinin bir sonucudur.

Diyorlar ki, yıldırı zorbalık yönetiminin dayanağıydı. Sizinki zorbalığa benzemiyor mu? Evet, özgürlük kahramanlarının ellerinde parıldayan kılıç, zorbalık uydularının kılıcına ne kadar benzerse, o kadar benziyor. Zorba, alıklaşmış uyruklarını yıldırı ile yönetiyorsa, haklıdır bunda bir zorba olarak. Sizler de, özgürlük düşmanlarını yıldırarak yola getirin. Cumhuriyet'in kurucuları olarak buna hakkınız var. Devrim yönetimi, zorbalığa karşı özgürlüğün zorbalığıdır. Güç, yalnız suçu korumak için mi vardır? Yıldırım, kendini beğenmişlerin kafasına çarpmak için yaratılmamış mıdır?

Doğa, maddî ve manevî varlıklara, kendilerini korumayı bir yasa gibi zorunlu kılmıştır. Suçlu, egemen olmak için suçsuzu boğazlar. Suçsuzsa, suçlunun elinde çırpınıp durur var gücüyle.

Zorbalık bir tek gün egemen olmaya görsün, ertesi gün bir tek yurttaş kalmaz. Ne zamana kadar zorbaların öfkesine adalet, halkın adaletine barbarlık veya başkaldırma denecek? İnsanlar nasıl da ezenlere karşı yumuşak, ezilenlere karşı acı-

masız oluyor? Bundan daha doğal ne var: Suçtan nefret etmeyen kimse erdemi sevemez.

Zorbalık da, suç da ezilmelidir. Bazı kimseler, kıralcılara karşı hoşgörülü olmalı, diyorlar. Namussuzlara acımalıymış! Hayır: acınacaksa eğer, suçsuzlara, güçsüzlere, mutsuzlara ve insanlığa acımalı!

Toplum yalnız kendi halinde yurttaşları korumalıdır. Cumhuriyet'te cumhuriyetçilerden başka yurttaş yoktur. Kıralcılar, komplocular onun gözünde yabancı, daha doğrusu, birer düşmandan başka bir şey değildir. Özgürlüğün zorbalığa karşı sürdürdüğü bu korkunç savaş bölünmez bir savaş değil mi? İçerideki düşmanlar, dışarıdaki düşmanların birleşikleri, yurdu içinden parçalayan katiller değiller mi? Bunlar, halk temsilcilerinin vicdanlarını satın alan entrikacılar, onları satan hainler, halkın davasına leke sürmek, erdemini yok etmek, kardeş kavgasını körüklemek ve mânevî karşı-devrim yoluyla politik karşı-devrimi hazırlamak amacıyle satın alınmış yergici yazarlar değiller mi? Bütün bu adamlar, hizmet ettikleri zorbalardan daha mı az suçludurlar, daha mı az tehlikelidirler? O baba düşmanı tatlılıklarıyle, hainleri ulusal adaletin öcalıcı kılıcından kurtarmaya kalkışanların tümü, zorbaların uşaklarıyle askerlerimizin süngüleri arasına girmek istiyenlerden farksızdır; o düzmece duygululuklarına dayanan her girişimleri, İngiltere ve Avusturya'ya yönelen bir iç çekmeden başka bir şey değildir.

Peki, kimin için yürekleri sızlıyacak bu adamların? Özgürlük düşmanlarının kılıcı, ya da kıralcı

katillerin veya federalistlerin hançeriyle delik deşik edilen o ikiyüzbin kahraman, ulusun seçkin insanı için mi? Hayır. Çünkü onlar halktan insanlardı, yurtseverdiler, sadece. Bu adamların, kendileri ile yakından ilgilenebilmesi için, yurda yüz kez ihanet etmiş bir generalin karısı olmak gerekiyor. Bu bayların sıcak ilgisini hak edebilmek için, onbin Fransızı kurban etmiş olduklarını ispatlamaları gerekecek nerdeyse, zafer alayları ile karşılanmak için tıpkı, on bin düşman öldürmesi gereken Romalı general gibi. Özgürlük savunucularına karşı zorbaların yaptıkları korkunç işkencelerin hikâyesini soğukkanlılıkla anlatıyorlar: Kadınlarımızı nasıl korkunç işkencelere uğrattıklarını, çocuklarımızı analarının bağrında öldürdüklerini, mahpuslarımıza, o insanın yüreğini parçalayan, o yüce kahramanlıklarının kefaretini, korkunç işkenceler içinde nasıl ödettiklerini anlatıyorlar. Sonra kalkıyorlar, yurdun en temiz kanı ile beslenmiş bir avuç canavarın cezasını çektirmekte ağır davranıyoruz diye bizi kasaplıkla suçluyorlar.

Davaların en güzeline kardeşlerini, çocuklarını, kocalarını feda eden o cömerdin cömerdi kadın yurttaşlarımızın acısına sabırla katlanıyor: ama, komplocuların karılarını avuntulara boğuyorlar. Bu kadınların hiçbir cezaya çarptırılmadan adaleti aldatmalarına, özgürlüğe karşı akrabalarının ve suç ortaklarının davasını savunmalarına göz yumuyorlar. Bunları neredeyse, halkın alacaklısı, maaş bağlanmış, ayrıcalıklı bir lonca haline getiriyorlar.

Birtakım sözlere ne kadar da safça aldanıyo-

ruz hâlâ! Aristokrasi ve ılımcılık, önümüze sürdükleri o yıkıcı özdeyişlerle yönetiyorlar bizi hâlâ.

Aristokrasi, yurtseverlerden daha iyi savunuyor kendini, çevirdiği dolaplarla. Oysa, yurtseverler, gördükleri hizmetlerle onun kadar savunamıyorlar kendilerini. Devrimleri, Sarayın saçma kanıtlarıyla yönetmek istiyorlar. Cumhuriyete karşı komplo hazırlıyanları âdi birer suçlu sayıyorlar. Zorbalık öldürüyor, özgürlükse kendi davasını savunuyor. Komplo hazırlıyanları, komplocuların koyduğu yasalarla yargılıyorlar.

Yurdun kurtuluşu söz konusu oldu mu, bütün dünyanın tanıklığı, ne tanıksal bir kanıtın yerini tutabilir, ne de yazılı kanıtın yerini apaçıklık.

Duruşmaların ağır aksaklığı, suçların cezasız kalması anlamına geliyor. Cezaların kesinsizliği suçluları yüreklendiriyor. Ama, yine de adaletin sertliğinden yakınılıyor. Cumhuriyet düşmanlarının tutuklu olmasından yakınıyorlar. Örneklerini zorbaların hayatından seçiyorlar. Onları ne halkın hayatında arıyorlar, ne de tehlikeler içindeki özgürlük tarihinde. Roma'da, Konsul (Cicero), hazırlanan komployu, Catilina'nın suç ortaklarıyle birlikte bastırdığı zaman, yasa yollarını hiçe saymakla suçlandı. Kimdi, yasa yollarını hiçe sayan? Partisini komplocular güruhuyla, Psion'lar, Claudius'lar ve gerçek bir Romalının erdeminden ve yasaların sertliğinden korkan bütün o kötü yurttaşlarla çoğaltmak istiyen o gözü yükseklerde olan Sezar!

SEÇMELER

Büyük zenginlikler, hem onları ellerinde tutanları bozar, hem de onlarda gözleri olanları. Erdem, büyük zenginliklerden ürküntü ile nefret eder. Lüksün ahlâk bozukluğuna uğrattığı memleketlerde, yeti, yurda yararlı olmaktan çok, para pul edinmeye yarıyan bir araçtır. Bu durumda özgürlük boş bir kuruntudur, yasalar da baskı aracından başka bir şey değildirler. Bütün yasalarınız, bütün kurumlarınız, bu çok büyük servet eşitsizliğini ortadan kaldırmadıkça, sizler halkın mutluluğu için hiçbir şey yapmış sayılmazsınız... İnsan, toz toprak olduktan sonra, hayattayken ekip biçtiği topraktan yararlanabilir mi? Hayır. İnsanın malı mülkü, ölümünden sonra, toplumun malı olmalıdır. Toplum bu malları mülkleri, halk yararına, ilk sahibinden sonra gelen kuşaklara aktarır. Halk yararına gelince, eşitliğin yararıdır o sadece.

(7 Nisan 1791)

o

Halk... Halkın öğrenimine nedir engel olan? Yoksulluk. Peki, halk ne zaman aydınlanacak? Ekmek olduğu zaman, zenginlerle hükümet halkı aldatmak için birtakım kalleş yazarları ve söylevcileri parayla desteklemekten vazgeçtiği, kendi çıkarlarıyla halkın çıkarları birbirinden ayırdedilmez olduğu zaman. Onların çıkarları ne zaman halkınkiyle bir olur? Hiçbir zaman.

o

Yasacılar öyle bir durumda olmalılar ki, en büyük çıkarları ve kişisel özlemleri halkınkiyle birbirinden ayırdedilmez olsun. Bunun içinse, onların yeniden halkla özdeş olmaları gerekir. Kendinizi basit yurttaşların yerine koyun ve söyleyin bakalım, yasaların kimden gelmesini isterdiniz: sade bir yurttaş niteliğinden şüphesi olmayandan mı, yoksa, hâlâ elindeki gücü sürdürmek için o güce yapışıp kalandan mı?

o

Büyük Millet Meclislerinin taktiği adını verdikleri şu yeni hünerden hoşlanmıyorum hiç. Fazlasıyle entrikaya çalıyor bu taktik. Oysa, yasama meclislerinde gerçek ile akıl egemen olmalıdır yalnız. (17 Mayıs 1791).

o

Utanılası alkışlar toplamayı, insana onur veren mırıltılara değişmemişimdir çoğu kez. Geri tepileceğini iyiden iyiye bildiğim zaman bile, gerçeğin sesini duyurmayı bir başarı saymışımdır. Gözlerimi hep kutsal yasama tapınağının dar sınırları ötesine çevirerek, temsilciler meclisine seslendiğim zaman, amacım, özellikle, sesimi ulusa ve insanlığa duyurmak olmuştur. İnsanın onur duygusu ile ulusların haklarını, yasacının yanılgı ve heveslerine karşı koruyan sonsuz ilkelerin yurttaşların yüreğinde yer etmesini isterdim. *(27 Nisan 1792. Brissot'ya Cevaptan).*

o

Bir halk temsilcisinin büyüklüğü, hükümetlerin birtakım düzenlerle kışkırttığı, ama aklın karşı çıktığı ve uzun süreli yıkımların yalanladığı bir anlık kamuoyunu okşamakta değildir. Onun büyüklüğü, kimi zaman tek başına, vicdanıyle, önyargı ve fesat seline karşı dayatmasına bağlıdır. *(18 Aralık 1791).*

o

Kendi tertiplerine uygun gelen her türlü sisteme «düzen» adını veriyorlar ve barış adına, cesaretlerin kımıltısızlığına, mezarların sessizliğine nişanlar dağıtıyorlar.

o

Politik bedenin öldürücü hastalığı anarşi değil, zorbalıktır... Bizler, baldırı çıplaklar ve ayaktakımıyız. *(Gironde'un ileri gelenlerinin gülümsemelerine karşılık).*

o

Politika bakımından hiçbir şey dürüst olandan daha adaletli, adaletli olandan daha yararlı değildir. *(9 Mayıs 1791).*

o

«Sonsuz ticaret özgürlüğü, korkuları telâşları yatıştırmak, açlığı dindirmek için süngü» politikası zamanını doldurmuştur. Bunda inat edilirse halkın güveni sarsılır.

o

(Courtois tarafından yayınlanan Robespierre'in karnesinden notlar:)
Amaç nedir? Anayasa'nın halk yararına uygulanması.
Düşmanlarımız kimlerdir? Ahlâksız ve zengin kişiler.
(Daha sonra): *İçerideki tehlikeler burjuvalardan geliyor; burjuvaları yenmek için halkı biraraya getirmek gerek...*

o

(18 frimaire'de Jacobin'lere sesleniyor:)

Hızlı atılımınızı durdurmak istiyorlar, sanki sizler işlerinizin sonuna gelmişsiniz gibi... Ordularınızda ihanetin üreyip çoğaldığını bilmiyorsunuz, size bağlı birkaç general dışında, yalnız askerin işe yarar olduğunu bilmiyorsunuz. İçeride, aristokrasi her zamandan daha tehlikeli durumdadır. Çünkü, o hiçbir zaman bu denli kalleş olmamıştır. Eskiden, size savaş düzeninde saldırmaktaydı. Şimdiyse, yurtseverlik perdesi altında, içinizde, bağrınızda yaşıyor.»

o

Bütün Cumhuriyet'te, özgürlük düşmanlarının işkence ettiği bir tek erdemli kişi bile olsa, hükümetin görevi, onu arayıp bulmayı kendine kaygı edinmesi ve bağırta çağırta ondan öç alması gerekir.

o

Ama, halk, diyorsunuz, yitirecek hiçbir şeyleri olmayan insanlar, sizler gibi, bütün yurttaşlık haklarını kullanabilirler. Yitirecek hiçbir şeyleri olmayan insanlar! Hezeyan halindeki gurunun söylettiği bu sözler, gerçeğe ne kadar da aykırı, ne kadar da haksız! Sözünü ettiğiniz bu insanlar, görünüşte, toplumun bağrında, hiçbir

geçim ve yaşama aracı olmadan yaşıyan insanlardır. Çünkü, bu araçlardan yoksundurlar ve bana kalırsa, kaybedecek ya da koruyacak birşeyleri vardır onların. Evet, üstümdeki kabasaba giysiler, içine sığınıp başımı dinlemek için satın aldığım kendi halindeki konut; karımı çocuklarımı beslememe yarıyan o önemsiz ücret: bütün bunlar, açıkça söyliyeyim, ne toprak, ne şato, ne uşaklar muşaklardır. Lüks ve bolluk açısından hiçbir şeydir bunlar belki. Ama, insanlık için bir şeydir bunlar: Kutsal bir mülkiyettir, belki de zenginlerin o parlak malı mülkü kadar kutsaldır. Ne diyordum? Özgürlüğüm, hayatım, kendim ve de sevdiğim insanlar için güvenlik ya da öç alma hakkı, zulme karşıkoyma, kafamın ve yüreğimin bütün yetilerini özgürce kullanma hakkı, bütün bu tatlı nimetler, doğanın insanlara verdiği bu ilk nimetler, sizinkiler gibi, yasaların güvenliğine emanet edilmiş değiller mi? Bu yasalarla hiçbir ilişkin yok, diyorsunuz bana. Ve sizler, kamu işlerinin yönetiminde, sizin gibi payıma düşen görevden yoksun etmek istiyorsunuz beni, ve bunu da, benden daha zengin olmanız nedeniyle istiyorsunuz!

o

Devrimlerde, özgürlüğe karşı ve özgürlükten yana davranışlar vardır, hastalıklarda yaşatıcı ve öldürücü krizler olduğu gibi.

o

Gerçek bir yurtseverde o aşırı egemenlik tutkusu yoktur, erdemlerini sergilemez; erdemlerinin göze batması için dolaplar çevirmez o.

o

Unutmayın ki yalnız halkın yılmazlığı ve enerjisi özgürlüğü koruyabilir. Halk uyukladı mı, zincirlere vuruldu demektir. Kendini saydırmaz olunca, hor görülür. Düşmanlarını baştan başa yola getirmeden bağışladı mı da, yenilmiş olur.

o

Halk baskı altındaysa, kendine kendinden başka bir şey kalmamışsa, ona ayaklan demiyen alçaktır. Ancak bütün yasalar çiğnenir, zorbalık gemi azıya alır, iyi niyet ve edep, haya ayaklar altına alınırsa, işte o zaman halk ayaklanmalıdır. O an gelip çatmıştır... Halkı, satılmış mebuslara karşı Konvansiyon'da ayaklanmaya çağırıyorum.

o

Ahlâksızlık zorbalığın temeli, erdem de Cumhuriyet'in özüdür. Cumhuriyet'i kurmaya çalışan devrim, cinayet yönetiminden adalet yöneti-

mine geçişten başka bir şey değildir. Onun için değil mi ki, kırallığın önyargılarını ve kötülüklerini içimizde yaşatmak için bize karşı birleşen kırallar ve bütün komplocular durmadan çaba harcıyorlar.

DEVRİMİN BAĞRINDAN adı ile yayınladığımız bu kitapta, 1789 Fransız Devrimi'nin «Satın alınmaz» adamı olarak tanınan büyük kafa ve eylem işçilerinden ROBESPİERRE'in, Temsilci Meclis kürsülerinde, olayların ileri geri gelişimi ile ilgili ve günümüze ışık tutacağına inandığımız söylevlerinden seçilmiş örnekler bulacaksınız. Özgürlük düşmanlarının kurduğu diktatörlüğe karşı, özgürlük adına, insanca, namusluca bir yıldırı yönetimi kurmaya çalışan bu büyük devlet adamının, eşsiz bir mantık ve söz ustalığını yansıtan ve her satırı, her cümlesi, yoksul halkın çıkarlarını savunan söylevlerini, yüreğiniz titreyerek, içiniz burkularak, güzel ve ışıklı günlerin özlemini çeke çeke okuyacaksınız.

10 TL.